

МІНІСТЕРСТВО ФІНАНСІВ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ПОДАТКОВИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ФАКУЛЬТЕТ СОЦІАЛЬНО-ГУМАНІТАРНИХ ТЕХНОЛОГІЙ, СПОРТУ
ТА РЕАБІЛІТАЦІЇ
КАФЕДРА МЕНЕДЖМЕНТУ ТА ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

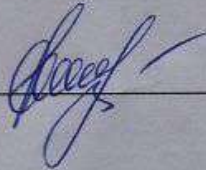
на тему: Трансформація системи державного управління України в умовах суспільно-політичних змін

Здобувача вищої освіти II курсу, МПАЗ-22-1 групи,
спеціальності 281 Публічне управління та адміністрування,
освітня програма «Регіональне управління та самоврядування».

(підпис)

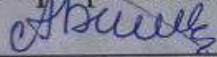
Буряк Яни Володимирівни
(прізвище, ім'я, по батькові)

Науковий керівник

Супруненко Світлана Анатоліївна, к.е.н.,
доцент, доцент кафедри

Керівник освітньо-професійної
програми

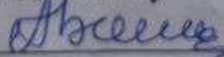

Близнюк Андрій Станіславович, д.н.держ.упр.,
доцент, професор кафедри

Допущено до захисту за рішенням кафедри менеджменту та публічного управління

протокол від «25» січня 2024 № 4

Т.в.о. завідувача кафедри менеджменту
та публічного управління

Близнюк Андрій Станіславович,
д.н.держ.упр., доцент, професор
кафедри

Реєстрація № 21 05.02.2024

(дата)

[Signature]
(підпис відповідальної особи)

Результати перевірки до захисту

(до захисту, на доопрацювання)

19.01.2024

(дата)

[Signature]
(підпис)

Результат захисту 4(добре)/15 балів

(оцінка)

19.02.2024

(дата)

[Signature]
(підпис)

Голова комісії:

[Signature]
(підпис)

А. С. Варшавець
(ініціали, прізвище)

Члени комісії:

[Signature]

(підпис)

А. С. Близнюк

(ініціали, прізвище)

[Signature]

(підпис)

Н. В. Градобенко

(ініціали, прізвище)

[Signature]

(підпис)

М. В. Гузминський
(ініціали, прізвище)

БЛАНК ОЦІНЮВАННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ

Об'єкти контролю	Діапазон оцінки в балах	Фактична кількість балів	Примітки	Дата, П.І.П.: голови комісії, членів комісії, секретаря, (підписи)
ОЦІНЮВАННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ КОМІСІЄЮ ПО ЗАХИСТУ				
1. Доповідь	від 0 до 10	8		 S. P. Borshchov Голова A. S. Bilunyk Член M. P. Trakhtovenko Член M. B. Kostomarov Член I. I. Sushko Секретар
2. Роздатковий матеріал	від 0 до 5	3		
3. Знання теоретичного та практичного матеріалу, вміння відповідати на запитання	від 0 до 25	22		
4. Апробація (участь у конференціях)	від 0 до 10	7		
РАЗОМ БАЛІВ	від 0 до 50	40		
ЗАГАЛЬНА КІЛЬКІСТЬ БАЛІВ	від 0 до 100	84		

ПЕРЕВЕДЕННЯ ОЦІНКИ ЗА 100-БАЛЬНОЮ ШКАЛОЮ ДО НАЦІОНАЛЬНОЇ ШКАЛИ ТА ШКАЛИ ЄКТС

Оцінка за 100- бальною шкалою	Оцінка за шкалою ЄКТС	Оцінка за національною шкалою	Дата	П.І.П.: голови, членів комісії, секретаря, (підпис)
85	B	4	19.02.2024	 S. P. Borshchov Голова A. S. Bilunyk Член M. P. Trakhtovenko Член M. B. Kostomarov Член I. I. Sushko Секретар

Правила переведення оцінок до національної шкали та шкали ЄКТС

Оцінка за 100-бальною	Оцінка за шкалою	Оцінка за національною шкалою
90-100	A	5 (відмінно)
80-89	B	4 (добре)
70-79	C	
60-69	B	3 (задовільно)
50-59	E	
35-49	EX	2 (незадовільно)

Затверджую

Завідувач кафедри соціальної філософії та
управління

Л.В. Чупрій

« _____ » грудня 2022 р.

Завдання на кваліфікаційну роботу
здобувачу вищої освіти
Буряк Яни Володимирівни
(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема випускної кваліфікаційної (дипломної) роботи

Трансформація системи державного управління України в умовах суспільно-політичних змін

Затверджена наказом ректора від « 13 » 02. 2023 № 198

2. Строк здачі закінченої роботи 05. 02. 2024

3. Цільова установка _____

Мета роботи є історичний аналіз та обґрунтування трансформації суспільно-політичних змін системи державного управління в сучасній Україні на засадах суспільного розвитку та формування пропозицій щодо можливостей впровадження нових механізмів демократичного державотворення.

Об'єкт дослідження – демократична трансформація державно-політичних режимів в Україні в умовах нестабільності.

Предмет дослідження – ціннісна система суспільства та характер її впливу на демократичну трансформацію державно-політичного режиму в Україні.

Вихідні дані до роботи _____

Перелік графічного матеріалу рисунки, таблиці, діаграми: -

Зміст кваліфікаційної роботи (перелік питань за кожним розділом) РОЗДІЛ 1.

ПІДГРУНТЯ ТРАНСФОРМАЦІЇ СИСТЕМИ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ

УКРАЇНИ В УМОВАХ СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНИХ ЗМІН, 1.1. Становлення

суспільно-політичного устрою в Україні, 1.2. Концептуальні основи

трансформації системи державного управління, РОЗДІЛ 2. СУЧАСНИЙ СТАН

ТРАНСФОРМАЦІЇ СИСТЕМИ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ УКРАЇНИ, 2.1.

Аналіз політичної системи України в умовах військового стану, 2.2. Політико-

ідеологічні орієнтири в умовах російської агресії та трансформація системи

державного управління, РОЗДІЛ 3. ВПЛИВ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕДУР
НА СФЕРУ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ.

Календарний план виконання роботи

№ п/п	Назва етапів виконання кваліфікаційної роботи	Строк виконання		Пр
		За планом	Фактично	
1.	Вибір теми, вивчення літературних джерел, постановка проблеми та складання плану роботи	28.11.2022	28.11.2022	
2.	Підготовка першого розділу роботи та подання його керівнику	26.06.2023	26.06.2023	
3.	Підготовка другого розділу роботи та подання його керівнику	20.12.2023	20.12.2023	
4.	Підготовка третього розділу роботи та подання його керівнику	25.12.2023	25.12.2023	
5.	Підготовка вступу та формування висновків, списку літературних джерел. Оформлення роботи згідно вимог ДПУ та подання її керівнику	28.12.2023	28.12.2023	
6.	Доопрацювання роботи з урахуванням зауважень керівника	до 20.01.2024	20.01.2024	
7.	Отримання відгуку керівника	29.01.2024	29.01.2024	
8.	Отримання зовнішньої рецензії	31.01.2024	31.01.2024	
9.	Попередній захист роботи	22.01.2024 23.01.2024 24.01.2024	24.01.2024	
10.	Перевірка роботи на унікальність	25.01.2024	25.01.2024	
11.	Допуск кваліфікаційної роботи до захисту зав.каф.	до 05.02.2024		
12.	Захист роботи	16.02.2024 19.02.2024 20.02.2024		

Дата видачі завдання « 14 » 01 2023 р.

Керівник випускної кваліфікаційної роботи

Керівник освітньо-професійної програми

Завдання до виконання отримав здобувач вищої освіти

(підпис)

(підпис)

(підпис)

С.А. Супруненко
(прізвище, ініціали)

А.С. Близнюк
(прізвище, ініціали)

Я.В. Буряк
(прізвище, ініціали)

ANNOTATION

Transformation of the state administration system of Ukraine in the conditions of social and political changes

The purpose of the qualification work is the historical analysis and substantiation of the transformation of socio-political changes in the state administration system in modern Ukraine on the basis of social development and the formation of proposals regarding the possibilities of introducing new mechanisms of democratic state-building.

The tasks are defined as:

- reveal the formation of the socio-political system in Ukraine;
- outline the conceptual foundations of the transformation of the state administration system;
- - to analyze the state of the political system of Ukraine in the conditions of martial law;
- reveal the political and ideological orientations of the transformation of the state administration system in the conditions of Russian aggression;
- - assess the impact of European integration processes on the sphere of public administration in Ukraine.

The object of the study is the democratic transformation of state and political regimes in Ukraine in conditions of instability.

The subject of the study is the value system of society and the nature of its influence on the democratic transformation of the state-political regime in Ukraine.

Based on the results of the research, conclusions were formulated and reasonable proposals were made.

Obtained results. The theoretical provisions developed in the research have been brought to the level of concrete proposals that can be implemented in the domestic practice of state administration regarding the cooperation of authorities, as well as to ensure the teaching of the educational discipline "Public administration and administration", "State and regional administration".

The qualification work contains __69_ pages, a list of used sources with _41_ names.

Key words: political situation, socio-political changes, military situation, transformation, public administration.

The year of completion of the thesis is 2022-2024.

The year of job protection is 2024.

АНОТАЦІЯ

Трансформація системи державного управління України в умовах суспільно-політичних змін

Метою кваліфікаційної роботи є історичний аналіз та обґрунтування трансформації суспільно-політичних змін системи державного управління в сучасній Україні на засадах суспільного розвитку та формування пропозицій щодо можливостей впровадження нових механізмів демократичного державотворення.

Завданнями визначено:

- розкрити становлення суспільно-політичного устрою в Україні;
- окреслити концептуальні основи трансформації системи державного управління;
- - проаналізувати стан політичної системи України в умовах військового стану;
- розкрити політико-ідеологічні орієнтири трансформація системи державного управління в умовах російської агресії;
- - оцінити вплив євроінтеграційних процесів на сферу публічного управління в Україні.

Об'єкт дослідження – демократична трансформація державно-політичних режимів в Україні в умовах нестабільності.

Предмет дослідження – ціннісна система суспільства та характер її впливу на демократичну трансформацію державно-політичного режиму в Україні.

За результатами дослідження сформульовано висновки та зроблено обґрунтовані пропозиції.

Одержані результати Розроблені в дослідженні теоретичні положення доведені до рівня конкретних пропозицій можуть бути реалізовані у вітчизняній практиці державного управління щодо співпраці органів влади, також для забезпечення викладання навчальної дисципліни «Публічне управління та адміністрування», «Державне та регіональне управління».

Кваліфікаційна робота містить __69_ сторінок, список використаних джерел з __41_ найменування.

Ключові слова: політичний стан, суспільно-політичні зміни, військовий стан, трансформація, державне управління.

Рік виконання дипломної роботи 2022-2024.

Рік захисту роботи 2024.

ЗМІСТ

ВСТУП	10
РОЗДІЛ 1. ПІДГРУНТЯ ТРАНСФОРМАЦІЇ СИСТЕМИ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ УКРАЇНИ В УМОВАХ СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНИХ ЗМІН	13
1.1. Становлення суспільно-політичного устрою в Україні	13
1.2. Концептуальні основи трансформації системи державного управління	25
РОЗДІЛ 2. СУЧАСНИЙ СТАН ТРАНСФОРМАЦІЇ СИСТЕМИ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ УКРАЇНИ	36
2.1. Аналіз політичної системи України в умовах військового стану	36
2.2. Політико-ідеологічні орієнтири в умовах російської агресії та трансформація системи державного управління	44
РОЗДІЛ 3. ВПЛИВ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ НА СФЕРУ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ	52
ВИСНОВКИ	61
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	65

ВСТУП

Актуальність дослідження. Сучасні процеси глобального державотворення характеризуються всебічним розвитком динамічних, складних і багатовимірних суспільних явищ: посткомуністичні політичні трансформації. Через дуже короткий історичний період, що минув після краху комуністичного режиму, ці процеси ще недостатньо проаналізовані. Водночас, їх інтенсивність, хаотичність та різноманітність розкривають природу змін у державотворенні та стимулюють наукові дослідження механізмів, що визначають їх перебіг. Порівняльний аналіз світових практик демократизації суспільних відносин дозволяє виявити як каталізatori, так і перешкоди цих процесів. Такі наукові дослідження набувають все більшого значення у зв'язку з пошуком Україною власного шляху розбудови демократії.

Поки що цей шлях поглибив і загострив суперечність між розумінням якісних змін у характері державно-політичних системних відносин та існуючою об'єктивною реальністю. Це поглиблення має як об'єктивні, так і суб'єктивні причини. До об'єктивних слід віднести складність і глибину суспільно-політичних змін, пов'язаних з докорінним реформуванням усієї системи суспільно-державних відносин, що призвело до діалектичного протиріччя між прагненням до демократизації державного управління та необхідністю посилення централізації політичної влади, що веде до авторитаризму.

До суб'єктивних причин можна віднести відсутність стійкої демократичної традиції в суспільно-політичному житті, високу соціальну напруженість у суспільстві, ностальгічне бажання пересічних громадян повернутися до сильної авторитарної влади як "ціну" за здійснення радикальних змін, зовнішню простоту і доступність авторитарних методів

здійснення влади, легкість, звичність пострадянської державно-політичної системи для багатьох акторів і політико-управлінської еліти.

Домінуюча роль суб'єктивного елементу в системі влади та управління є, насамперед, визначальною рисою її діяльності, що формує основу архетипу держави та інтенсифікує політичні та моральні цінності, які мотивують її політичну дію.

Таким чином, формування та реалізація державної політики (і політичної діяльності в цілому) завжди відбувається в рамках системи соціально-політичних та морально-етичних цінностей, що панують у суспільстві та притаманні окремим суб'єктам влади. Зрештою, саме політичні цінності є рушійною силою трансформації державного будівництва, а ціннісна система суспільства визначає ефективність тих чи інших механізмів формування, функціонування та стабілізації політичної (державно-політичної) системи. Все це зумовлює необхідність проведення теоретико-методологічних досліджень впливу ціннісних чинників на характер трансформації української держави та її політичної системи.

Вона сягає від класичних праць Платона, Аристотеля і Цицерона до І. Канта, Г. Гегеля і М. Вебера. Політико-філософська спадщина України включає такі постаті, як Г. Сковорода, Ф. Прокопович, Я. Козельський, С. Десницький, М. Костомаров, М. Драгоманов, М. Грушевський, В. Лупинський та Т. Зіньковецький.

Проблеми та особливості формування і функціонування політичних режимів досліджували такі вчені, як К. Бакстер, Д. Денкен, К. Дойч, М. Дюверже, К. Лоуренс, С. Мейнварінг, К. Морріс, Ф. Редер, Л. Саністеван, М. Сейвард, С. Хантінгтон, Й. Шумпетер. Її досліджували. В Україні та на пострадянському просторі відомі Е. Афонін, А. Білоусько, Ю. Борисова, В. Хорбатенко, О. Донченко, О. Злобіна, О. Кацяренко, І. Красс, В. Новак, М. Пірен, В. Левкало, О. Соловйов, Б. Цимбалістий, О. Кемушите, Ю. Шемщенко та інші.

Проте зазначимо, що в українській науці закладено, на нашу думку,

лише концептуальні засади аналізу процесу політичної трансформації і її структурних елементів.

Метою кваліфікаційної роботи є історичний аналіз та обґрунтування трансформації суспільно-політичних змін системи державного управління в сучасній Україні на засадах суспільного розвитку та формування пропозицій щодо можливостей впровадження нових механізмів демократичного державотворення.

Завданнями визначено:

- розкрити становлення суспільно-політичного устрою в Україні;
- окреслити концептуальні основи трансформації системи державного управління;
- - проаналізувати стан політичної системи України в умовах військового стану;
- розкрити політико-ідеологічні орієнтири трансформація системи державного управління в умовах російської агресії;
- - оцінити вплив євроінтеграційних процесів на сферу публічного управління в Україні.

Об'єкт дослідження – демократична трансформація державно-політичних режимів в Україні в умовах нестабільності.

Предмет дослідження – ціннісна система суспільства та характер її впливу на демократичну трансформацію державно-політичного режиму в Україні.

Методи дослідження. Дослідження у методологічному плані проводилося з використанням принципів і методів наукового аналізу, застосовано міждисциплінарний підхід, загальнонаукові методи (аналіз та синтез, дедукція та індукція, єдність історичного та логічного, системний).

РОЗДІЛ 1. ПІДГРУНТЯ ТРАНСФОРМАЦІЇ СИСТЕМИ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ УКРАЇНИ В УМОВАХ СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНИХ ЗМІН

1.1. Становлення суспільно-політичного устрою в Україні

З моменту здобуття незалежності Україна розвивалася в усіх своїх формальних аспектах: її незалежність і суверенітет були визнані міжнародним співтовариством, вона стала рівноправним членом багатьох міжнародних організацій та інституцій, включаючи Раду Європи, підписала угоди про співпрацю з основними міжнародними коаліціями, такими як ЄС і НАТО, здобула без'ядерний статус і зробила вибір на користь демократичних національних суспільних інститутів.

«Завершився початковий етап перехідного періоду – проголошення незалежності й набуття атрибутів державності – і Україна перейшла до етапу розвитку демократичних процесів, політичного та економічного облаштування. Незалежна Україна, подолавши складний конституційний шлях – від Декларації про Державний суверенітет України (16 липня 1990 р.), укладання Конституційного договору між Президентом України і Верховною Радою України (8 червня 1995 р.) – до прийняття Конституції України 28 червня 1996 р., прагне набути контурів сучасної повноцінної, цивілізованої держави, довершити політичну та економічну визначеність» [19].

20 століття стало періодом, коли всі західні держави реалізували ідею поділу влади відповідно до власних мандатів, політичних цілей та історичних традицій. Поділ влади є важливим механізмом ефективного функціонування будь-якої політичної влади і є функціональною системою, характерною для демократичних держав. Водночас, функціонування та стабільний розвиток держави гарантується лише за умови співпраці трьох гілок влади.

Відповідно до Конституції, систему державної влади в Україні складають: Президент України як глава держави; законодавча влада - Верховна Рада України; виконавча влада - Кабінет Міністрів України; місцеві органи виконавчої влади; судова влада.

Політичні партії відіграють вирішальну роль у процесі формування структури влади. У нинішніх умовах українські політичні партії ще не повністю виконали своє інституційне призначення. Сьогодні ми можемо говорити лише про багатопартійну систему. Ця багатопартійність поступово перетворюється на класичну партійну систему з поділом на ліві, центральні та праві партії через відмову від атомізованого різноманіття та наявність великої кількості дрібних партій з низьким рівнем впливу.

«На сучасному етапі для українського народу сильна демократична влада є нагальною потребою. Нагадаємо, Аврам Лінкольн стверджував, що «демократія – це влада народу, влада, яку здійснює народ, влада в інтересах народу»» [17]. «Сила демократичної влади (а перспектива лише за такою владою) значною мірою ґрунтується на довірі народу, його активній, зацікавленій участі у здійсненні державної політики. Для здобуття такої довіри, поряд з іншими передумовами, визначальними є дії самої держави, її владних структур, які мають бути етично мотивовані. Йдеться про якісні зміни самої держави й характеру її відносин із громадянами» [19; 21]..

Держава не замінює мораль, а є її продовженням і доповненням. Основною "вадою" української демократії є нехтування законом та недієздатна Конституція.

Іншою слабкістю демократії є відсутність засобів впливу на владу, оскільки опозиційні партії, експерти та органи місцевого самоврядування фактично виключені з процесу вироблення та ухвалення державних рішень.

Активність громадян на підтримку влади є важливим соціальним ресурсом у демократичній державі. В Україні це поки що не реалізовано. Штучно створена своєрідна спекулятивно-кримінальна буржуазія, метою якої є не економічне зростання країни, а власне збагачення. Сировина і товари

вивозяться за кордон і там же інвестуються вкрадені у народу капітали. Кримінальна і напівкримінальна буржуазія бореться за владу (і не без успіху).

Нинішня політична система - це система міжпартійної корупції; різні партії публічно борються одна з одною, але пов'язані між собою життєво важливими бізнес-інтересами.

«При цьому культивується всемогутність грошей. А це – прямий шлях до корупції. Відповідно до європейських вимірювань демократія – це державний механізм, що ефективно діє на користь країни, а не групи політиків, це чітке розмежування повноважень між гілками влади, це професійно працюючий Уряд, який підтримує стабільна більшість у парламенті, і незалежна судова влада, дієва боротьба з корупцією, це консенсус політичного класу і суспільства щодо стратегічно важливих для країни питань» [17].

Заміна розбалансованої системи державних інститутів повноцінною політичною системою, чіткою моделлю поділу влади, системою стримувань і противаг, сучасною прямою і представницькою демократією та існуванням формальної опозиції є нагальним завданням, яке на даному етапі має вирішити політичний клас, президент, парламент та уряд. На кону стоять соціальна і правова держава та громадянське суспільство.

Як уже зазначалося, на даному етапі вкрай необхідний сильний демократичний уряд. Цей уряд має спиратися на довіру громадян та їхню активну участь у реалізації державної політики. Для завоювання цієї довіри, серед багатьох інших передумов, вирішальне значення має етично вмотивована поведінка чиновників, державних лідерів та політичної еліти.

Шлях до цього лежить через децентралізацію управління, надання регіонам достатньої адміністративної та фінансової незалежності, водночас підвищуючи їхню підзвітність державі. Держава зберігає свою унітарну структуру.

«Український парламент проголосував у першому читанні законопроект про внесення змін до Конституції України стосовно децентралізації влади» [15]. Йдеться про створення сприятливих умов для децентралізації і розвитку місцевого самоврядування з метою наближення влади до людей.

В Україні історія починається з того, що суб'єктом самовизначення є не держава, від якої країна бере свою назву, а вся нація - поліетнічне громадянське суспільство, а не етнічна спільнота.

«Більш високою фазою розвитку нації є нація політична, тобто згуртування у спільних інтересах в одній державі різноетнічних громад на основі рівності громадянських прав і взаємоповаги» [22].

«Для створення ефективної системи державного управління, здатної розв'язувати складні проблеми суспільства, необхідно, щоб така система була більш різноманітною, ніж усе суспільство» [9]. Водночас найважливішими проблемами розвитку українського публічного управління в 1991-2021 рр. були незавершеність формування нормативно-правової бази, невирішеність питань поділу влади та початкові етапи становлення фіскальної та економічної автономії. Ґрунтовні наукові дослідження становлення системи державного управління України дозволили комплексно проаналізувати цілісну систему управлінської діяльності, простежити закономірності розвитку такої системи, врахувати структурні особливості та тенденції організаційного розвитку владних структур у державі через взаємовплив різних рівнів управління.

Зокрема, сутністю наукових досліджень трансформаційного розвитку України є висновок про те, що процес становлення України як держави пройшов певні етапи (визнання сутності незалежності, розвиток державних атрибутів, формування нової економічної та політичної систем), на всіх рівнях відбувалися збої, загрози політичних конфліктів та реакції. Нижче наведено стислий опис процесу державотворення.

Такий державотворчий процес має такі проблеми, як несформованість структури влади, відсутність достатньої кількості професійних кадрів, здатних самостійно діяти на рівні прийняття управлінських рішень та забезпечення їх виконання, відсутність світового практичного досвіду забезпечення оптимального переходу від авторитарного до демократичного правління в короткі терміни. Висновок. Водночас правомірним є обґрунтування взаємозалежності стану політичного консенсусу в суспільстві та зростання політичної ролі глави держави. Адже однією з головних ознак державної влади є її системний характер.

Тому важливо сформулювати наступні конституційні норми в контексті інституційних змін, зумовлених внутрішніми та зовнішніми факторами

1) Зовнішньополітична діяльність як встановлення процедур регулювання суспільних відносин. Це допоможе вирішити виклики національного інтеграційного процесу таким чином, щоб забезпечити інтеграцію українського суспільства як всередині країни, так і в контексті інтеграційних процесів в ЄС.

Така ситуація вимагає забезпечення розвитку України відповідно до алгоритму суспільного розвитку європейських країн, забезпечення міжнародного співробітництва у політичній, правовій, соціальній та економічній сферах, розробки інструментів та механізмів громадської підтримки реформ;

2) внутрішньополітична діяльність, зокрема, встановлення алгоритму здійснення адміністративної реформи на основі принципів пропорційності, реагування та доцільності і виняткова реалізація таких реформаторських завдань у межах повноважень, передбачених Конституцією України та законами України.

Загальновідомо, що ефективність державного управління в демократичному суспільстві ґрунтується на чіткому визначенні повноважень

публічно-правових органів та комплексній взаємодії між різними рівнями і складовими державного управління.

Гарантування поділу влади в Конституції та закріплення в ній базової системи стримувань і противаг наразі є єдиним можливим способом демократизації державного управління. Тому важливо звернути особливу увагу на інституційні зміни в конституційному процесі України в період з 1991 по 2021 рік.

«Варто виокремити такі періоди конституційного процесу в Україні:

1 етап – формалізація нового інституціонального змісту державності в Україні. Цей етап характеризується прийняттям Декларації по державний суверенітет УРСР (1990 р.), відповідно до якої народ України визнавався єдиним джерелом державної влади, а жодна політична партія не могла виступати від імені всього народу України» [12].

На наш погляд, політична ситуація в Україні на початку 1990-х років характеризувалася спробами держави вплинути на цей процес і створити соціально-політичну підтримку чинної влади адміністративними методами, а не самостійною інтеграцією різних політичних сил у ширшу суспільну структуру.

«При цьому внутрішній вплив на процес становлення державного управління здійснювався у таких напрямках: формування національної державності, звільнення від влади структур колишнього СРСР; зміна у функціях та повноваженнях законодавчої та виконавчої, та розвитку людини і громадянина. Критеріями держави-суспільства як складної органічної соціальної системи виступили: наявність політичної автономії з власними державними інститутами; існування пірамідально-ієрархічної структури; необхідний мінімум соціальної солідарності, власне соціально-гравітаційне поле, при якому сталість суспільства забезпечується існуванням різних інститутів, зокрема, політичних партій; функціональна збалансованість, яка досягається системним фактором діяльності як органів влади, так і окремих громадян та їх об'єднань» [10].

«Отже, у 1991 р. постала потреба не просто «націоналізувати» управління в Україні (відповідно до концепції національної держави), а створити нову структуру органів влади на всіх рівнях, демократично інтегрувати інтереси держави й суспільства» [9].

«Саме із прийняттям Декларації про державний суверенітет виникла необхідність по-новому осмислити всю систему організації влади, базованої на поділі державної влади на законодавчу, виконавчу і судову. З метою вдосконалення структури державного управління формувався новий вищий орган виконавчої влади – Кабінет Міністрів УРСР, який визнавався найвищим органом державного управління УРСР» [33].

«Виконавча складова системи державного управління України вперше отримала самодостатній характер (з точки зору ефективності та позапартійності державного управління), що кардинально змінило суть такого управління: з союзно-республіканського (як частини СРСР) на державницький (формування органів державного управління суверенної країни). Акт проголошення незалежності України закріпив право народу України мати незалежну державу, створювати власні органи влади» [8]. «Еволюційним кроком у процесі державотворення стало впровадження у державний управлінський механізм інституту Президента України (1991 р.), визначення Президента найвищою посадовою особою української держави, главою виконавчої влади України» [20]. Це дозволило на конституційному рівні у 1996 році обрати ефективну форму організації влади та державного управління у вигляді президентсько-парламентської республіки.

«Отже, й нині Президент України відповідно до положень Конституції України 1996 р. виступає гарантом не лише розвитку процесу набуття незалежності й дотримання законодавства. Глава держави виступає інтегратором суспільства і держави, суспільної взаємодії, гарантом сталості державотворення, самостійним і найвпливовішим суб'єктом системи влади . Розвиток української державності та нова орієнтація економіки на ринкові реформи у 1991 р. започаткували оновлення всієї системи державного

управління в Україні. Вибори Президента України і референдум, проведені 01 грудня 1991 року, закріпили незалежність України, змінили принципи формування управлінських рішень, перевели систему державного управління із вузькопартійного спектру до представницької сфери суспільно-політичних відносин» [23].

За роки розвитку незалежної української держави було запроваджено кілька кардинально різних моделей організації влади, що відображають різний ступінь децентралізації та децентралізації, насамперед на місцевому рівні. Загалом, концепція територіальної організації влади за роки незалежності України змінювалася кілька разів.

«Так, з прийняттям у 1990 році Декларації про державний суверенітет України був офіційно закріплений перехід від повновладдя Рад («Державна влада в Україні будується по системі Рад» – формула Конституції УРСР 1978 р.) до концепції поділу державної влади, що спричинило істотну зміну правового статусу органів публічної влади і характеру взаємовідносин між ними як у центрі, так і на місцях.

2 етап – створення інституціональної основи Української держави (1991–1996 р.), фактична розбудова моделі європейської національної держави (nation state) у межах формування системи державного управління. Проголошення Акту незалежності, проведення референдуму і виборів Президента України у грудні 1991 р., прийняття низки законів України з нагальних питань державного будівництва (зокрема, Закону України «Про державну владу і місцеве самоврядування в Україні»), підписання Конституційного Договору між Верховною Радою України та Президентом України про основні засади організації та функціонування державної влади і місцевого самоврядування в Україні на період до прийняття нової Конституції України 1995 р. Завершило процес інституціональної розбудови ІСДУ прийняття Конституції України у 1996 р.

3 період – запровадження інституціональних альтерацій в системі ІСДУ (1996–2021 рр.) у різних системоутворюючих проявах, що завжди

базувалися на нормах Конституції України, вносили зміни (або такі зміни були відхилені в силу різних обставин). У межах цього періоду варто було виділити власні часові етапи, проте у межах нашого дослідження ми обмежимо предметне поле лише наведенням його основних характеристик з позиції прояву інституціональних альтерацій. Важливо виокремити проведення Всеукраїнського референдуму 2000 року, у межах якого було винесено чотири питання, які стосувалися: обмеження депутатської недоторканості; установлення додаткових підстав для розпуску Президентом України Верховної Ради; зменшення кількості народних депутатів з 450 до 300; формування двопалатного парламенту. Формально отримав 80 %, інституціонально не реалізований. Це типовий приклад інституціональних альтерацій, оскільки базові конституційні засади на референдумі не обговорювалися, а результат не був імplementований в системі державної влади» [10;13; 14; 17].

Наступним етапом інституційної реформи став тривалий процес розробки Конституції у 2004-2014 роках.

«Відомо, що наслідком Помаранчевої революції 2004 р. став Закон України «Про внесення змін до Конституції України» від 8 грудня 2004 року № 2222-IV, що закріпив окремі зміни у моделі розподілу повноважень в системі вищих органів державної влади. Рішенням Конституційного суду України (це рішення чинне і на даний час) закон був визнаний неконституційним, на думку КСУ, через порушення конституційної процедури його розгляду та прийняття. Надалі, Законом України «Про відновлення дії окремих положень Конституції України» норми Закону № 2222 та інших законодавчих актів було відновлено» [23].

Згодом були запропоновані зміни до Конституції України, і функціонування алгоритму управління було продовжено через інституційні зміни.

«Єдиним реалізованим законопроектом щодо внесення змін до Конституції України виступив Закон України «Про внесення змін до

Конституції України (щодо правосуддя)», щоправда цьому передувало прийняття Закону України «Про відновлення довіри до судової влади», який визначив правові та організаційні засади проведення спеціальної перевірки суддів судів загальної юрисдикції як тимчасового посиленого заходу з використанням існуючих процедур розгляду питань про притягнення суддів судів загальної юрисдикції до дисциплінарної відповідальності і звільнення з посади у зв'язку з порушенням присяги з метою підвищення авторитету судової влади України та довіри громадян до судової гілки влади, відновлення законності і справедливості» [30]; «2) Закону України «Про забезпечення права на справедливий суд»— з метою підвищення національних стандартів судоустрою і судочинства» [32].

Інші законопроекти, зокрема проект Закону про внесення змін до Конституції України (щодо децентралізації влади), не стали законами України, а вищезгаданий законопроект був відкликаний Президентом України у 2020 році. Тим не менш, всупереч статті 19 Конституції України були вжиті заходи щодо децентралізації адміністративної системи. Вважаємо за доцільне зазначити, що в більшості країн світу концепція децентралізації в сучасному публічному управлінні є визначальним принципом управління, а тому цей принцип закріплений в національному законодавстві держави на рівні правових норм. Аналіз нормативно-правових актів з питань реалізації державної політики показує, що термін "децентралізація" або не використовується взагалі, або використовується опосередковано.

«Так, у Законі України «Про засади державної регіональної політики» (2015 р. зі змінами) термін «децентралізація відсутній, у Законі України «Про засади внутрішньої та зовнішньої політики України» термін «децентралізація» наводиться один раз – ст. 4, «...утвердження місцевого самоврядування як фундаменту народовладдя, розширення повноважень місцевих рад шляхом децентралізації функцій органів державної влади, гармонізація загальнодержавних, регіональних та місцевих інтересів». Так само в тексті Закону України «Про місцеве самоврядування» та Закону

України «Про місцеві державні адміністрації» немає навіть терміну «децентралізація». Такий стан речей сприяв усталенню інституціонально неправильного визначення децентралізації як передачі значних повноважень та бюджетів від державних органів органам місцевого самоврядування» [29].

«Ми підтримуємо позицію Н. Нижник, що процес децентралізації є особливим способом відтворення централізації та отримує прояв протилежного її боку. Органи загальної влади нижчих щаблів управління отримують можливість самостійно і остаточно приймати рішення, що належать до їх компетенції. Адже децентралізація характерна для сфери державного управління і це явище, зумовлене об'єктивними і суб'єктивними факторами, це певна протилежна сторона централізації, своєрідний засіб відображення централізації» [28]. Водночас, поточна дискусія з цього питання свідчить про те, що ідеологія процесу децентралізації не закріплена в національному законодавстві, а конституційний принцип децентралізації визначається як "децентралізація державної влади".

Ми вважаємо, що поточна реформа децентралізації в Україні є стохастичною інституційною зміною, яка в поєднанні з процесом централізації місцевого самоврядування може призвести до трансформації всієї системи доброчесності.

Ми хотіли б підкреслити, що побудова демократичної правової держави вимагає чіткого наукового розуміння ознак, особливостей, природи та характеристик управління, притаманних усім суспільствам на різних етапах розвитку. Водночас, надзвичайно важливим є розуміння природи державного (в широкому розумінні - публічного) управління в конкретних просторових рамках. На наш погляд, основна теоретико-методологічна проблема врядування полягає в тому, що процеси врядування притаманні лише складним і динамічним системам, а їхньою сутнісною характеристикою є самоуправління, тобто здатність до організації системи, узгодження її з об'єктивними закономірностями зовнішнього середовища та оптимізації її функціонування.

Сучасна ситуація в Україні характеризується тим, що попередні алгоритми управління вже не працюють, а сучасні західні підходи та методи розвитку систем управління не повною мірою присутні в адміністративно-політичній системі країни. Тому через поєднання проблемних і недостатньо досліджених сфер державного управління актуальним залишається питання ефективності державного управління як результату раціонального поєднання політичних та адміністративних аспектів:

- Розвиток системи органів публічної влади (в контексті принципів адміністративної реформи інституцій ЄС та держав-членів ЄС, у тому числі реформ, передбачених для країн-кандидатів у процесі вступу до ЄС)

- Формування нової комплексної регіональної політики України в контексті регіональної політики ЄС, децентралізації управлінських відносин, розвитку механізмів децентралізованого управління на основі принципу науковості

- Розвиток парламентської системи України;

- розвиток структур публічного управління.

- Розвиток європейської демократії в Україні в контексті інтеграції до ЄС; впровадження європейських принципів державного управління; створення інтегрованої адміністративної системи.

Ми вважаємо за доцільне виділити три сфери життя суспільства, в яких має відбуватися реформування як політичної системи України, так і державного управління. Це соціальна інтеграція, управління конфліктами та забезпечення суспільної підтримки політичних рішень. Важливо актуалізувати загальні тенденції європейського політичного процесу, такі як централізація і децентралізація, політичний діалог і конфлікт, сталий розвиток і криза.

Водночас, необхідно відзначити існування інтегрованої системи державного управління в Європі. Ця система організована на наднаціональному, національному, регіональному та місцевому рівнях і має вертикальні та горизонтальні зв'язки. Така система характеризується

структурованістю політичних систем європейських країн, динамічним розвитком політичних інститутів, правовою організацією інститутів влади, гарантією законодавчої, виконавчої, адміністративної та судової влади, досвідом партійної демократії та "партійного плюралізму", що застосовується на всіх рівнях влади через принципи субсидіарності та пропорційності.

1.2. Концептуальні основи трансформації системи державного управління

Зменшення адміністративного навантаження через державне регулювання, подолання політичної корупції, забезпечення верховенства права та передбачуваності адміністративних заходів є основними заходами, які має здійснити Україна в процесі реформування адміністративної системи. Безпосередній вплив адміністративної реформи залежить від рівня життя громадян, якості роботи, валового внутрішнього продукту та інших економічних показників.

Адміністративна система, яка існує в Україні з моменту здобуття незалежності, демонструє свою неефективність, внутрішні дисбаланси та віддаленість від громадян, що в кінцевому підсумку слугує стримуючим фактором для інституційних реформ та модернізаційних процесів у всіх сферах суспільства. Враховуючи векторний вибір України на європейську інтеграцію, українські інституції стикаються з труднощами у впровадженні необхідних правових та інституційних реформ для ефективного здійснення трансформації адміністративної системи.

Після здобуття Україною незалежності в 1991 році базові інститути демократичної держави були побудовані практично з нуля, а організаційна система виконавчої влади, заснована на принципі вертикального підпорядкування центральним органам влади, успадкована з радянських

часів на ранніх етапах розвитку України як держави, була збережена. При цьому в пошуках конструктивних моделей для власної адміністративної системи акцент робився на використанні західних адміністративних моделей, але в перехідний період, коли створювалася нова система соціальних і політичних структур держави, українське суспільство було неоднозначно відкрите до цих моделей. Результатом такої стратегії стала гібридна система державного управління та публічного менеджменту, яка не могла адекватно реагувати на потреби українського суспільства, політичні ризики та соціально-економічна динаміка якого постійно змінювалися.

Як і в багатьох країнах, що виникли після розпаду Радянського Союзу, українська адміністративна система перебуває в процесі перманентної реструктуризації. Сьогодні особливо важливо проаналізувати стан та перспективи адміністративного розвитку в Україні в контексті огляду адміністративно-територіальної реформи та однієї з її ключових складових - децентралізації. Створення та підтримка автентичного життєвого середовища для громадян, надання якісних та доступних публічних послуг, становлення інститутів прямого народовладдя, формування ефективного місцевого самоврядування та регіональної організації влади для узгодження інтересів держави та громад є основними завданнями, які необхідно вирішити на даному етапі українського державотворення.

Ліквідація керівної ролі Комуністичної партії та створення інституту Президента України у 1991 році призвели до суттєвих змін у визначенні повноважень різних гілок влади. На той час Президент України був визначений як глава держави і глава виконавчої влади. Через нестабільну економічну та політичну ситуацію, здавалося б, реформаторські дії з реформування організації та системи виконавчої влади не сприяли узгодженості дій між державними органами при виконанні ними своїх управлінських обов'язків і функцій. Особливо яскраво неузгодженість дій проявилася на місцевому рівні, де виникли розбіжності щодо місця і ролі

виконавчих органів народних депутатів як місцевих державних адміністрацій та системи представництва Президента України на місцевому рівні.

Коротше кажучи, виникла конфліктна ситуація щодо визначення та регулювання взаємодії між місцевими державними адміністраціями та органами місцевого самоврядування. Потенційна загроза громадському спокою та необхідність забезпечення соціальної згуртованості вимагали від держави ухвалення законодавства, яке б регулювало діяльність адміністративних органів на всіх рівнях. Тому розробка та прийняття нової Конституції стала важливим етапом становлення органів державної влади та адміністративних структур незалежної України. Процес розробки Конституції характеризувався інтенсивними дискусіями та дебатами щодо розподілу владних повноважень. На першому засіданні Верховної Ради України вимагали зберегти положення чинного Основного Закону УРСР 1978 року, в тому числі його положення про сильну вертикаль виконавчої влади, починаючи з президента, та про розширення повноважень місцевих і регіональних органів влади, бажаючи зберегти радянську систему управління, оскільки більшість депутатів-комуністів відкидали положення про СРСР, оскільки більшість з них були депутатами-комуністами, які відкидали положення про СРСР[29] .

«У багатьох депутатів сама ідея обмеження повноважень Парламенту функціями лише прийняття законів не викликала ентузіазму, адже законодавча влада абстрактна, тоді як виконавча влада має повноваження з безпосереднім впливом на матеріальні цінності та прийняття управлінських рішень. В умовах, що складались протягом 1992–1995 років, залишався тільки один варіант мирного розв'язання конфлікту – це підписання Конституційної угоди на період до прийняття нової Конституції між Президентом і Верховною Радою в особі більшості її членів. Укладена в червні 1995 року така угода дала змогу зберегти керованість у державі, започаткувати цілісність державної політики на основі принципу розподілу влади та розблокувати роботу конституційного процесу» [18].

Конституція має велике значення для держави і суспільства, оскільки є основним документом, який визначає статус держави, її структуру, порядок, принципи функціонування всіх органів влади та визначає права і обов'язки держави, суспільства і громадян. Прийнята у 1996 році, Конституція України гарантує незалежність України та встановлює законодавчу, виконавчу та судову гілки влади. Вона закріпила принцип поділу влади, визначила систему адміністративного устрою та державної служби і стала важливим базовим законом для розвитку механізмів інституційної підтримки.

«Згідно з Конституцією, найвищим і єдиним органом законодавчої влади в Україні є Верховна Рада України у складі 450 народних депутатів, які обираються виборцями у виборчих округах шляхом таємного голосування.

Верховна Рада України виконує низку функцій щодо створення відповідних органів державного управління. За поданням Президента України Верховна Рада України дає згоду на призначення Прем'єр-міністра, голови Національного банку. До її повноважень належать також призначення та звільнення половини складу Ради Національного банку, Національної Ради з питань телебачення й радіомовлення. До компетенції Верховної Ради належать призначення на посади та звільнення з посад Голови та членів Рахункової палати, яка здійснює контроль за використанням коштів Державного бюджету України.

Президент України – глава держави і виступає від її імені, є гарантом державного суверенітету, територіальної цілісності України, додержання конституційних прав і свобод людини й громадянина. Президент України уособлює державну владу загалом, об'єднує всі гілки державної влади, забезпечує спрямованість їхньої діяльності в спільному напрямі в разі виникнення непорозумінь між законодавчою і виконавчою гілками влади, забезпечує єдність держави.

Вищим органом у системі органів виконавчої влади є Кабінет Міністрів. Кабінет Міністрів як вищий державний орган оперативного

управління спрямовує свою діяльність на забезпечення суверенітету та економічної самостійності держави, розробляє загальнодержавні програми економічного, соціального, культурного розвитку та організовує їх реалізацію, проводить фінансову, інвестиційну, податкову політику, здійснює необхідні заходи у сфері забезпечення обороноздатності держави, боротьби зі злочинністю, розвитку економіки, науки, охорони здоров'я, природи, економічної безпеки, спрямовує й координує роботу міністерств та інших органів виконавчої влади. Місцевими органами державної виконавчої влади в областях і районах є державні адміністрації, голів яких призначає Президент України, а оперативне керівництво місцевими державними адміністраціями здійснює Кабінет Міністрів.

Важливе місце в системі державної влади України посідає судова гілка влади, основними засадами судочинства якої є законність, рівність усіх учасників судового процесу перед законом, забезпечення обвинуваченому права на захист, підтримання прокурором державного обвинувачення в суді, забезпечення апеляційного й касаційного оскарження рішення суду відповідно до норм закону, обов'язковість прийняття судового рішення. Згідно з чинною системою судів в Україні найвищим судовим органом загальної юрисдикції є Верховний Суд України.

У системі судів загальної юрисдикції діють вищі спеціалізовані суди з розгляду цивільних і кримінальних, господарських, адміністративних справ. На місцевому рівні діють відповідні суди: обласні, районні, міські.

Особливе місце в системі державних органів посідає Конституційний Суд України, який незалежний від судів загальної юрисдикції, і його основна функція полягає в офіційному тлумаченні Конституції та законів, взаємодії відповідності законів та інших правових актів із нормами Конституції України» [23; 29;35].

Таким чином, з прийняттям Конституції у 1996 році в Україні фактично була створена єдина система державної влади. Водночас, незважаючи на конституційну визначеність принципів діяльності та

повноважень органів адміністративної влади в Україні, довгий час наша адміністративна система не була задовільною та ефективною, оскільки поєднувала в собі державні органи, що перейняли принципи радянської доби, та нові органи влади, створені за часів незалежності України. До 2014 року практика діяльності центральних органів виконавчої влади та їх структурних підрозділів і відомств характеризувалася надмірним адміністративним втручанням в усі сфери життя і виробництва, була відсутня чітка взаємодія між усіма гілками влади у вирішенні питань соціального розвитку своїх регіонів і громад. Тому стала очевидною необхідність проведення комплексних реформ у різних сферах державної політики України.

Становлення незалежної, демократичної та правової держави є довготривалим процесом і вимагає від усіх владних структур ефективної та відповідальної реалізації державної політики, економного та раціонального використання ресурсів у контексті сталого розвитку країни.

«З урахуванням докорінних суспільних змін, які здійснюються державою для забезпечення європейських стандартів життя в країні, та виходом на провідні позиції у світі Указом Президента України від 12 січня 2015 року № 5 ухвалено Стратегією сталого розвитку «України – 2020»» [Стратегія сталого розвитку «України – 2020» : Указ Президента України від 12 жовтня 2015 р. № 5/2015 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5/2015>], Національна політика спрямована на впровадження структурних реформ у чотирьох основних векторах: розвиток, безпека, відповідальність та гідність. У рамках цих стратегічних векторів передбачено 62 реформи та програми національного розвитку. Децентралізація та адміністративна реформа є одними з найбільш пріоритетних реформ і програм у реалізації державної політики.

Ефективна адміністративна система є одним із ключових чинників конкурентоспроможності України та передумовою європейської інтеграції. Реалізація стратегії "Україна-2020" передбачає проведення адміністративної реформи, спрямованої на створення ефективної та прозорої адміністративної

структури, здатної забезпечити реалізацію комплексної державної політики, спрямованої на сталий суспільний розвиток та адекватне реагування на внутрішні і зовнішні виклики.

«Вагоме місце в реформуванні державного управління відведено сфері децентралізації, завдяки якій здійснюється відхід від централізованої моделі управління в державі до забезпечення спроможності місцевого самоврядування та побудови ефективної системи територіальної організації влади, яка базується на принципах субсидіарності, повсюдності та фінансової самодостатності місцевого самоврядування» [25].

Передумовою забезпечення демократичного управління державою на засадах верховенства права є ефективно функціонуюча адміністративна система. Ключовими елементами підвищення ефективності державного управління в Україні є

- стратегічне планування державної політики за участю громадськості
- Модернізація державної служби шляхом визначення оптимального розміру, структури, відомчого складу та людських ресурсів відповідно до правоздатності, організованості, дисципліни, законності, ефективності та інших факторів.
- Розробка єдиних правил надання якісних адміністративних послуг та організація процедур електронної реєстрації публічної інформації;
- Фінансовий менеджмент з ефективними механізмами контролю за дохідною частиною та використанням державного бюджету, впровадженням внутрішнього та зовнішнього аудиту, прозорою системою державних закупівель, обліку та звітності.

Державна діяльність та функціонування виконавчої влади здійснюється через спеціальний орган сучасної держави - державну службу.

До органів управління державною службою належать

- територіальні підрозділи з питань державної служби Голодержслужби, завданням яких є реалізація кадрової політики та забезпечення управління персоналом у регіонах;

- Центр гармонізації стандартів державної служби ЄС як установа, що надає науково-практичну підтримку в управлінні змінами в системі державної служби; Школа вищого корпусу державної служби, яка забезпечує навчання державних службовців;

- Метою є забезпечення професійного розвитку державних службовців в державних установах відповідно до потреби цих установ у фахівцях у сфері державного замовлення та державного управління.

«Державна служба в Україні є одним із важливих інститутів формування та розвитку державності і сьогодні розуміється як невіддільний елемент сучасного суспільного життя та організації державного управління. Завдяки державній службі функціонують органи державної влади, які забезпечують реалізацію прав і свобод громадян та існування держави.

Розбудова державності України має супроводжуватися відповідним розвитком і вдосконаленням державної служби, тому прийняття у грудні 2015 року нового Закону України «Про державну службу» є досить актуальним на сучасному етапі реформи державного управління в Україні. Законом встановлено нові правові та організаційні засади державної служби, які спрямовані на вирішення низки гострих проблем кадрового забезпечення органів державного управління, реалізацію положень щодо суттєвої зміни системи державної служби в Україні» [31].

Створення правових передумов для підвищення гідності державних службовців, врегулювання статусу державних службовців, рівний доступ до державної служби, запровадження прозорих механізмів добору державних службовців, запровадження ефективних механізмів запобігання корупції, підвищення рівня соціального та матеріального захисту державних службовців - все це сприятиме підвищенню авторитету державних службовців, а отже, і державної влади в цілому. Це сприятиме підвищенню довіри до державної служби, а отже, і до державної влади в цілому.

У сучасних умовах стратегічного курсу України на європейську інтеграцію та багатостороннє міжнародне партнерство перед країною

постають нові виклики, які потребують належного рівня адміністративної та організаційної спроможності, професіоналізму державних службовців, нових стандартів і процедур роботи на державній службі, адекватних вимогам сучасного життя. Ситуація також змінюється.

Тому існує нагальна потреба в чіткій і продуманій системі управління персоналом, спрямованій на підвищення професійного потенціалу державних службовців та вдосконалення їхніх моральних і професійних якостей. Першою проблемою в цьому контексті є визначення основних особливостей організаційно-кадрового забезпечення діяльності адміністративних органів, зокрема для надання якісних та своєчасних адміністративних послуг працівниками на місцевому рівні, які є найбільш наближеними до населення.

Ефективність державного управління значною мірою залежить від рівня підготовки кадрів, здатних до активної, професійної, компетентної, інноваційної та творчої роботи в нових умовах демократії, економічної і політичної конкуренції та глобалізації. Тому постійний процес еволюції державного управління, зміни у формах і методах виконання державними службовцями державних обов'язків і функцій та реалізації цільових програм вимагають постійного підвищення рівня професійної компетентності державних службовців.

Оскільки держава є одним з найбільших роботодавців в країні, вона повинна мати можливість використовувати сучасні інструменти управління людськими ресурсами для залучення та утримання найкращих і найталановитіших людей, які бажають служити суспільству. Питання кадрового забезпечення адміністративних посад та залучення нового покоління талантів на державну службу є взаємопов'язаними і потребують системного підходу.

Реформа системи державної служби значною мірою залежить від успіху чи невдачі інших реформ, а результат цих реформ безпосередньо залежить від якості управлінських рішень органів державної влади. Тому впровадження організаційно-правових засад трансформації усталених

елементів системи державного управління, складність трансформаційного процесу та запровадження сучасних систем організаційних структур і адміністративних методів правового, кадрового, наукового та інформаційного забезпечення державної служби має здійснюватися на постійній основі.

«Формування сучасної, раціональної та орієнтованої на європейський рівень врядування державної служби потребує виваженої та науково обґрунтованої концепції комплексних заходів у межах реалізації Стратегії реформування державного управління України до 2021 року, затвердженої Урядом України 18 грудня 2018 року» [36].

У нинішніх умовах провідним принципом національного розвитку є ідея демократії. Демократія дуже популярна в цивілізованому світі і, безсумнівно, має багато переваг. Демократія справедливо визнана ефективним компромісом між економічно домінуючими верствами суспільства та рештою населення, своєрідним соціальним і політичним консенсусом, що регулює суспільні процеси.

Тому, якщо говорити про перспективи адміністративної реформи в Україні, то першим кроком є продовження розвитку системи правових і соціальних засад ефективного функціонування державної служби та її службовців, приведення системи державної служби України у відповідність до стандартів Європейського Співтовариства та створення чіткої системи регулювання надання публічних послуг органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування. У зв'язку з цим необхідно створити чітку нормативно-правову базу.

Результатом реалізації заходів зі створення моделі державної служби стане формування стратегічного бачення системи державної служби в Україні, удосконалення системи управління державною службою, нормативно-правової бази державної служби, встановлення єдиних стандартів якості послуг на державній службі та в органах місцевого

самоврядування та їх запровадження в усіх державних органах. Створено механізми для забезпечення їх впровадження в державних установах.

РОЗДІЛ 2. СУЧАСНИЙ СТАН ТРАНСФОРМАЦІЇ СИСТЕМИ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ УКРАЇНИ

2.1. Аналіз політичної системи України в умовах військового стану

Масштабне військове вторгнення Російської Федерації в Україну та введення воєнного стану вплинули на політичний процес у нашій країні. «Цей вплив визначається не лише такими передбаченими Законом України «Про правовий режим воєнного стану» обмеженнями, як: призупинення виборів до органів влади всіх рівнів; заборона на проведення референдумів, демонстрацій, мітингів тощо; утворення військових адміністрацій» [15]. Існує низка інших важливих чинників, спричинених війною, які вже трансформували внутрішньополітичний простір України та створили різні сценарії її подальшого розвитку.

Основні складові трансформації політичної системи України:

I. Зміни в інформаційній сфері

Однією з особливостей воєнного часу є "короткий часовий проміжок", коли політики, експерти та ЗМІ "на порядку денному від одного до трьох тижнів, і вже не має значення, що відбувалося позавчора". Окрім часової деформації, дуже важливими є зміни в структурі інформаційного сектору. Якщо на телебаченні домінуючим став один канал (що кардинально відрізняється від довоєнної ситуації, коли багато каналів, що належали різним олігархам, конкурували між собою), то в нетелевізійному інтернеті домінуючими стали Facebook, YouTube, Telegram, Tiktok тощо.

«Сьогодні, 62% українців дивляться телеграм-канали, 64% – телебачення.

Цей зростаючий вплив нових медіа, зокрема месенджерів, які стали виконувати роль ЗМІ (хоча вони такими не є), може мати деструктивний характер.

За даними соціологічного опитування, проведеного Школою політичної аналітики НаУКМА, різноманіття телевізійних каналів хвилює порівняно невелику групу громадян – це переважно люди вікової категорії 60+» [27]. Ці респонденти виступають за скорочення ефірного часу окремих телевізійних програм. Молодші респонденти були відносно байдужими до цього питання, ймовірно, через те, що вони споживають новини в Інтернеті.

II. функціонування політичних інститутів в умовах війни, нові актори впливу та криза політичних партій

Війна реорганізувала політичну та інформаційну сфери в Україні. Водночас принципових змін у системі державного управління не відбулося. В Україні продовжують функціонувати основні сектори влади, а влада розподіляється відповідно до демократичних критеріїв. Повсюдне запровадження воєнного стану суттєво не змінило ситуацію на місцях у короткостроковій перспективі.

З іншого боку, парламентаризм продовжує дискредитуватися, а роль парламенту зменшується, хоча Верховна Рада залишається активною і прийняла на 15% більше законів, ніж у мирний час. Однак, згідно з соціологічними опитуваннями, рівень довіри до парламенту становить мінус 19% порівняно з іншими державними структурами". Однією з причин такої ситуації є відсутність належних каналів комунікації у воєнний час, оскільки їхня кількість була природно обмежена. Падіння довіри до найвищого представницького органу країни стає проблемою для демократії в Україні. Особливо з огляду на те, що це падіння відбувається на тлі зростання довіри населення до силових структур.

Відповіддю на це має стати парламентська реформа, яка підвищить ефективність роботи ВР, покращить якість законодавства та зміцнить імідж вищого представницького органу країни. Останнє передбачає запровадження стандартів етичної поведінки парламентарів, протидію лобізму у Верховній Раді та вирішення питань, пов'язаних з парламентською дисципліною.

Незважаючи на війну, робота над впровадженням таких реформ вже розпочалася. Але на диво, навіть деякі депутати докладають зусиль для посилення ролі уряду. Раніше до складу уряду входили переважно наймані міністри ("технократичні" уряди), а не міністри, призначені депутатами (які отримали вотум довіри від своїх виборців). Такі уряди не підзвітні ні своїм виборцям, ні політичним партіям, які їх висунули. Скоріше, вони є суто професійними за характером своїх обов'язків. Це важливий аспект політичної підзвітності. Крім того, домінування виконавчої влади не сприяє стійкості політичної системи, оскільки спотворює баланс сил і повноважень.

Криза довіри до парламенту пов'язана з кризою партійної системи, яка є ключовим актором політичного простору України. Україна переживає кризу політичних партій ще з довоєнного періоду. Згідно з соціологічними дослідженнями, довіра населення до політичних партій як політичної системи була загалом низькою. Це супроводжувалося падінням популярності майже всіх політичних партій, особливо тих, що були представлені в парламенті. Деякі партії мали рейтинг підтримки не більше 5% і навіть вище. І це при тому, що жодна з позапарламентських партій не мала сильних і перспективних проектів, які могли б конкурувати на наступних парламентських виборах. Усі нові партійні проекти також опинилися в критичній ситуації з рівнем підтримки 5%.

З початком війни більшість політичних партій зникли з інформаційного поля країни, не зумівши знайти своє місце перед обличчям нових викликів. Однак, говорячи про наслідки цієї партійної кризи, прогнози експертів щодо майбутніх змін різнилися.

Війна може поляризувати політичний простір і призвести до появи в Україні двох основних "політичних партій", ширше - "військової" та "цивільної". Згідно з соціологічними опитуваннями, сьогодні існує блок довіри, який складається з армії, Державної служби з надзвичайних ситуацій, Національної гвардії та волонтерів, тоді як другий блок складається переважно з громадських організацій, що діють на дипломатичному фронті,

які в результаті змін у фінансуванні партій та їхнього очищення від деолігархії вже створили досить повноцінну організаційну структуру і, безсумнівно, будуть представлені в парламенті.

У післявоєнній Україні з'являється можливість де-факто двопартійної системи, хоча і на іншій основі: влада та опозиція.

Навіть якщо громадянському суспільству (наприклад, волонтерам) вдасться створити успішний партійний проект, який зможе подолати 5% бар'єр і потрапити до Верховної Ради України в обмежені терміни, це буде виборчий проект, а не партія в інституційному сенсі. Відповідно, така партія матиме ті самі недоліки, що й багато подібних партійних проектів на сьогоднішній день. Перш за все, це відсутність партійного активу, який складає парламентське представництво таких партій-проектів (як відомо, партії можуть включати до своїх виборчих списків безпартійних кандидатів). Очікується, що такі нові суб'єкти політичного процесу не проіснують довго, а їхні члени не розпорошаться між двома основними центрами впливу.

Крім того, було б справедливо сказати, що, окрім нових можливостей на українському медіаринку, послаблення позицій олігархів створило ще одну сферу можливостей: політичне представництво.

Це означає, що можливість організації та фінансування нових партійних проектів поза інтересами великих фінансово-промислових груп стає все більш важливою. Ідея залучення коштів громадян та неоліберальних корпорацій є здійсненою, але поки що важко передбачити, якими будуть її майбутні наслідки. Політичний простір України буде і надалі фрагментований, а нові політичні партії, в тому числі регіональні, не зможуть набрати достатньої сили для того, щоб перетворитися на національний проект.

Ще однією особливістю конфліктного політичного простору України, яку відзначають експерти, є трансформація соціальних і політичних кордонів.

«Воєнні події закладають нові потенційні лінії суспільних і політичних розмежувань, а також відповідних дискурсів, навколо яких формуватиметься партійна система. Це, зокрема:

ступінь мілітаризації суспільства (проявлятиметься, зокрема, у визначенні пріоритетності бюджетного фінансування армії та оборонно-промислового комплексу над іншими, соціальними статтями та видатками на економічний розвиток; ставленні суспільства до різних аспектів врегулювання військового обов'язку);

питання перемоги до кінця або миру з країною-агресором, що після завершення війни трансформується у боротьбу підходів до співіснування з РФ (остаточний вигляд цього розмежування залежатиме від того, як закінчиться війна);

модель економічного розвитку: ліберальної економічної та податкової політики або соціально орієнтованої держави з жорсткою фіскальною політикою та елементами прямого державного втручання у роботу суб'єктів підприємницької діяльності» [27].

Останнє можливе, наприклад, в рамках політики зайнятості. Досягти балансу між цими двома моделями складно, оскільки втрачається значна частина економічного потенціалу країни. Першу модель підтримуватимуть підприємці, а другу - категорії громадян (державні службовці, пенсіонери, безробітні тощо), які залежать від державного фінансування;

- ступінь відкритості/закритості українського суспільства до зовнішніх впливів. Цей поділ набуватиме більшого значення в процесі європейської інтеграції України (тобто гармонізації законодавства та суспільних практик з нормами ЄС) і з часом може замінити поділ прихильників зовнішньої політики на прозахідних та проросійських. В економічній сфері це проявляється у відкритих відносинах з Європейським митним союзом та боротьбі за протекціоністські заходи для вітчизняних виробників; у ціннісній сфері - у пріоритетності прав і свобод особистості та захисті різних категорій меншин (етнічних, релігійних, гендерних тощо) і традиційних цінностей

(національних, релігійних, сімейних); у політичній сфері - у повній інтеграції до ЄС та збереженні максимального суверенітету).

Слід також зазначити, що зник попит на проросійські сили. Багато партій були заборонені за їхню колабораціоністську діяльність.

III. суспільство, яке змінила війна

Самоорганізаційна спроможність українців разом з інституційною спроможністю, яку наша країна продемонструвала під час кризи, є двома стовпами нашої держави. І сьогодні, у воєнний час, ці дві системи розвиваються прискореними темпами.

Водночас слід звернути увагу на ще один важливий аспект, який впливає на політичні прагнення українців: посттравматичний синдром суспільства. Це впливає на радикалізацію суспільства. Тому слід звернути увагу на реабілітацію державних службовців. Це, в свою чергу, впливає на стабільність держави, на те, чи є нормальна конкуренція в політичній сфері України.

Коли йдеться про те, щоб провести межу між можливими розділеннями та майбутніми конфліктами, необхідно відштовхуватися не лише від політичних інститутів та їхнього статусу, а й аналізувати значні зміни, які відбуваються в суспільстві сьогодні: "Війна як соціально-політичне явище змінила багатьох людей, пробудила патріотизм, гордість та багато інших емоцій. Ці люди беруть участь у політичному процесі як політики, активісти та виборці. Небезпека полягає в тому, що суспільство ще більше розділилося на активних громадян (тих, хто бере участь у новій політичній реальності) і пасивних громадян (тих, на кого суспільство найбільше впливає). Вибірчі конфлікти, таким чином, можуть ґрунтуватися на новому принципі: між електоральним патріотизмом і патерналізмом".

Розуміння темпоральних чинників є важливим для оцінки загрози радикалізації суспільства, а отже, і політичного простору. Політичні процеси воєнного часу в Україні є нелінійними, і коли стан війни закінчується на рівні суспільної свідомості, всі зміни, які стримувалися під час війни, раптово

виходять на поверхню. Тут важливим є часовий проміжок між введенням воєнного стану та першими виборами.

Не можна ігнорувати ще один аспект, коли йдеться про фактори впливу на політичний простір в Україні. Це переміщення значної частини електорату, який переїжджає в безпечніші регіони всередині України або емігрує за межі країни. Це ускладнює розробку владою механізмів забезпечення участі таких громадян у політичному процесі, в тому числі шляхом дистанційного голосування.

У цьому контексті важливо зазначити, що від того, як і коли закінчиться війна, залежатиме простір і час для відновлення процесу демократизації (у тому числі виборів) в Україні.

IV. роль регіонів

Роль і значення регіонів вже змінилися. По-перше, у вищезгаданій кризовій ситуації національних парламентських партій постійно посилюються регіональні партійні проекти. Але найголовніше - суспільно-політична активність зміщується з центру в регіони. Це пов'язано зі зростанням довіри до мерів, що також впливає на загальну політичну карту. Зокрема, існує ймовірність відродження партійного проекту мерів.

«Зі зміщенням політичної та громадської активності в умовах дії воєнного стану в окремі регіони (передусім західні області, де сьогодні зростає чисельність населення завдяки ВПО та пожвавлюється економічне життя, у тому числі завдяки релокації бізнесу) змінюватимуться і взаємини по лінії «Центр – Регіони». Зростання економічної значимості окремих регіонів очікувано позначиться на політиці» [27]. Тому питання регіонального порядку денного має бути присутнє у воєнний час і у період післявоєнного відновлення.

У контексті регіонального рівня важливо враховувати національні настрої, в тому числі міжетнічні відносини. Наприклад, у західних регіонах останнім часом зростає занепокоєння, що деякі етнічні групи можуть бути використані Росією для дестабілізації української держави. Це ставить під

сумнів належну державну політику щодо громадянського суспільства, особливо якщо війна затягнеться. Водночас війна є фактором, який зміцнює суспільства, незалежно від етнічного походження їхніх громадян. Особливою популярністю користується боротьба за звільнення України від росії та ідея, що одним із результатів цієї перемоги є наша європейська та євроатлантична інтеграція.

Підсумовуючи, можна відзначити кілька важливих моментів:

По-перше, українська політична система продемонструвала ефективність і стійкість у критичній ситуації, такій як широкомасштабне російське вторгнення.

Іншим важливим фактором трансформації України у воєнний час стала фактична деолігархізація суспільних відносин, яка створила широкий спектр потенційно трансформаційних можливостей як у політичній, так і в медійній сферах.

Третьою групою впливових осіб, які вже з'являються в Україні і мають перспективи політичної участі, є волонтери та інші організації громадянського суспільства, багато з яких не лише міцно закріпилися в країні, а й створили власні мережі контактів у країнах-союзниках України.

Таким чином, важливим фактором трансформації політичного простору України сьогодні є саме українське суспільство, яке змінюється після війни. Українці вимагають швидких реформ і плекають радикальні надії на "нову" повоєнну Україну, вільну від олігархії, корупції та неефективної бюрократії. Відкритість, конкуренція, лібералізація, демократія та розвиток інститутів громадянської участі є необхідними умовами для європейської та євроатлантичної інтеграції України. Згідно з опитуваннями громадської думки, це також є найближчою метою для більшості українців.

2.2. Політико-ідеологічні орієнтири трансформації системи державного управління в умовах російської агресії

Масштабна збройна агресія, розпочата росією проти України 24 лютого 2022 року, кардинально змінила ситуацію в Україні та світі. Українські громадяни зазнали тисяч жертв, багато хто став жертвами катувань і нелюдського поводження, мільйони людей покинули країну, рятуючи своє життя від війни, агресор примусово вигнав з України тисячі дорослих і дітей. Наша країна зазнала безпрецедентних руйнувань, ми втратили значну частину економічного потенціалу, втратили інфраструктуру, в тому числі соціальну та культурну, деякі регіони стали місцями екологічної катастрофи, а деякі досі тимчасово окуповані нашими ворогами. Коротше кажучи, йдеться про спробу геноциду російського агресора проти всіх народів Європи.

Але всі жахи і катастрофи війни не змогли зламати волю українського народу до свободи і незалежності. Український народ і громадяни України всіх національностей продемонстрували світові свою мужність, силу духу, волю до перемоги, готовність ціною власного життя захищати незалежність, свободу і демократію своєї країни - цінності, які часто називають європейськими. Українці не дозволили ворогу здійснити цю атаку, яка стала несподіванкою для багатьох міжнародних партнерів України. Мужність і високий професіоналізм української армії, швидка самоорганізація суспільства на підтримку захисників, мужність і рішучість політичного керівництва держави - всі ці фактори змусили демократичний світ повірити в перемогу України, що знайшло своє відображення у зміцненні збройних сил України, її економіки та соціальної сфери, у підтримці Європейського Союзу у воєнний час та політичному визнанні прав України як члена Європи, включно з наданням статусу кандидата на членство в Європейському Союзі.

Війна змінила Україну. І ця зміна буде важливим чинником, який впливатиме на ситуацію та подальший розвиток країни, впливатиме на

процеси, пов'язані з остаточною перемогою над агресором і встановленням миру, відновленням територіальної цілісності та подоланням наслідків окупації, післявоєнною відбудовою та модернізацією відповідно до завдання підготовки до членства в ЄС. Тому важливо знати, як саме змінилася свідомість українського народу навіть в умовах війни, до яких можливостей ці зміни призвели і, що не менш важливо, які ризики вони з собою принесли.

Проект Центру Разумкова "Політичні та ідеологічні орієнтації громадян України в умовах російської агресії", що здійснюється за підтримки Представництва Фонду Конрада Аденауера в Україні, має на меті відповісти на ці питання. На основі комплексного аналітичного дослідження (включаючи загальнонаціональне соціологічне та експертне опитування) проект має на меті виявити основні зміни в політико-ідеологічних орієнтаціях громадян України під впливом чинників, спричинених збройною агресією Росії проти України.

Проект також передбачає дослідження можливого впливу цих змін на розвиток суспільно-політичних процесів в Україні після завершення конфлікту та скасування воєнного стану, структуру політичних акторів у контексті нової політичної конкуренції та політичних пріоритетів у процесі повоєнної соціально-економічної відбудови, а також на консолідацію процесу європейської інтеграції, особливо у світлі статусу України як країни-кандидата на вступ до ЄС.

«У вересні-жовтні 2022р. соціологічна служба Центру Разумкова за підтримки Представництва Фонду Конрада Аденауера в Україні провела соціологічне дослідження. Опитування методом face-to-face проводилося з 22 вересня по 1 жовтня 2022р. у Вінницькій, Волинській, Дніпропетровській, Житомирській, Закарпатській, Запорізькій, Івано-Франківській, Київській, Кіровоградській, Львівській, Миколаївській, Одеській, Полтавській, Рівненській, Сумській, Тернопільській, Харківській, Хмельницькій, Черкаській, Чернігівській, Чернівецькій областях та місті Києві (у Запорізькій, Миколаївській, Харківській областях — лише на територіях, що

контролюються Урядом України та на яких не ведуться бойові дії). Опитування проводилося у 112 населених пунктах (57 міських та 55 сільських) за стратифікованою багатоступеневою вибіркою із застосуванням випадкового відбору на перших етапах формування вибірки та квотного методу відбору респондентів на заключному етапі (коли здійснювався відбір респондентів за статевовіковими квотами).

Структура вибіркової сукупності відтворює демографічну структуру дорослого населення територій, на яких проводилось опитування, станом на початок 2022р. (за віком, статтю, типом поселення). Опитано 2 021 респондент віком від 18 років.

Похибка вибірки (без урахування дизайн-ефекту) не перевищує 2,3%. Разом з тим, додаткові систематичні відхилення вибірки можуть бути зумовлені наслідками російської агресії, зокрема вимушеною евакуацією мільйонів громадян» [40] .

«Порівнюючи з результатами, отриманими в рамках 7-ї хвилі «Світового дослідження цінностей» в інших країнах, потрібно враховувати, що 7-а хвиля «Світового дослідження цінностей» тривала з 2017р. по 2022р., відповідно в різних порівнюваних країнах опитування проводилися в різні роки: Німеччина — 2017-2018рр. (опитано 1 528 респондентів), Нідерланди — 2022р. (2 145 респондентів), Румунія — 2017-2018рр. (1 257 респондентів), Росія — 2017р. (1 810 респондентів), Казахстан — 2018р. (1 276 респондентів)» [40].

«Серед соціальних інститутів найбільшу довіру українців мають Збройні Сили (96% повністю або певною мірою їм довіряють), Президент (82%), гуманітарні і добродійні організації (78%), Церква (70%), університети (62%), жіночі організації (59,5%), державні установи та поліція (по 55%), екологічні організації (54%). Суперечливим є ставлення до Уряду (51,5% йому висловлюють довіру, але ненабагато менше — 48% — висловлюють недовіру), те ж само стосується телебачення (відповідно 51% і 49%), і преси (відповідно 49% і 50%) (діаграма «Наскільки Ви довіряєте...?»),

с.23-32). Недовіра найчастіше висловлюється до політичних партій (не довіряють їм 77%), судів (72%), банків (66%), профспілок (64%), Верховної Ради (60%), великих компаній (57%) та до виборів як соціального інституту (56%). Рівень довіри до Збройних Сил останніми роками зростає. Якщо у 2011р. їм довіряли 59% громадян, то у 2020р. — 71%, у 2022р. — 96%. Довіра до збройних сил в Україні є вищою, ніж в усіх порівнюваних країнах. Рівень довіри до Президента в Україні, як правило, зростав і тримався на високому рівні кілька місяців після його обрання на пост.

У перші місяці після обрання (за даними опитування, проведеного соціологічною службою Центру Разумкова у вересні 2019р.), В.Зеленському довіряли 79% громадян, однак у грудні 2020р. частка тих, хто довіряє, зменшилася до 31%. Теперішнє зростання довіри до 82%, найімовірніше, пов'язане з високою оцінкою діяльності Президента під час війни.

Порівняно з 2022р. істотно зріс рівень довіри до Верховної Ради України (частка тих, хто їй довіряє, зросла з 18% до 40%). Однак частка тих, хто їй не довіряє, все ж залишається більшою (60%). Певною мірою це може бути пов'язано з низьким рівнем довіри до політичних партій (які значною мірою у громадян асоціюються з парламентом). Довіряють політичним партіям лише 22% громадян, що лише на 4% більше, ніж у 2020р.

Порівняно з 2020р., в Україні зріс рівень довіри до Уряду (з 19% до 51,5%), хоча великою залишається частка тих, хто йому не довіряє (48%). Так само, порівняно з 2020р., зріс рівень довіри до поліції (з 36% до 55%). Зростання довіри до державних установ пов'язано із зростанням довіри до системи державної влади загалом. Якщо у 2020р. довіряли державним установам 35% громадян, то зараз — 55%» [40].

Однак загальне зростання довіри до державних інституцій мало незначний вплив на судову владу. Довіра до судів суттєво не зросла порівняно з 2020 роком (з 20% до 28%), а ті, хто не довіряє судам, досить сильно переважають (72% у 2022 році). В Україні рівень довіри до судів є найнижчим серед порівнюваних країн (найближчий показник до України -

Румунія, де судам довіряють 35% респондентів). Рівень довіри до церкви не змінився порівняно з 2020 роком (і тоді, і зараз церкві довіряли 70% населення). Довіра до Церкви є найвищою у Західному (86%), Центральному (72%) та Південному (62%) регіонах. Лише у Східному регіоні спостерігається статистично значуща різниця між часткою тих, хто довіряє Церкві, і тих, хто не довіряє (48% і 51% відповідно).

На Півдні та Сході частка віруючих майже однакова (49% і 47% відповідно, що значно нижче, ніж у Центрі та особливо на Заході). Однак довіра до церков на Сході нижча, ніж на Півдні, що, швидше за все, пов'язано з нижчою оцінкою ролі, яку церкви відіграли в регіоні під час війни. Довіра до гуманітарних та благодійних організацій значно зросла з початку війни: 50% громадян довіряли цим організаціям у 2020 році порівняно з 78% сьогодні. Це вище, ніж у будь-якій порівнянній країні. Також зросла довіра до екологічних організацій (з 39% до 54%, поступаючись лише Німеччині) та довіра до жіночих організацій (з 35% до 59,5%, майже так само, як у Німеччині, і вище, ніж у будь-якій іншій порівнянній країні).

«Після початку широкомасштабної агресії росії рівень інтересу до політики в Україні істотно зріс - зараз «дуже» або «скоріше» цікавляться політикою більшість (56%) респондентів, не цікавляться — 43%. Ці показники близькі до тих, що були отримані в рамках опитування «The World Values Survey» у Нідерландах у 2022р. (там цікавляться політикою 54% опитаних), хоча істотно нижчі, ніж у Німеччині (79%). Вищий рівень зацікавленості політикою демонструють жителі Західного і Центрального регіонів (60%), нижчий — на Півдні (48%) і Сході (47%). Разом з тим, рівень зацікавленості політикою, порівняно з 2017р., виріс у всіх регіонах. Рівень зацікавленості політикою зростає із зростанням віку респондентів — якщо серед громадян віком 18-29 років таких 49%, то серед громадян віком від 60 років і старших — 60%. Водночас, порівняно з 2017р., рівень зацікавленості політикою представників молодших вікових груп зріс більшою мірою, ніж у старших вікових групах (у наймолодшій віковій групі — на 25%, тоді як у

найстаршій — на 10%). Оцінка можливості впливати на дії влади. Порівняно з 2020р. в Україні зросла частка респондентів, які вважають, що політична система в нашій країні дозволяє таким людям як вони впливати на дії уряду, хоча лише «певною мірою» (частка таких зросла з 18% до 25%)» [40].

«Частка тих, хто вважає, що політична система дозволяє таким людям як вони впливати на дії уряду «безумовно» або «достатньою мірою», залишилася майже незмінною (17% у 2020р. і 19% у 2022р.). Частка тих, хто вважає, що політична система не дозволяє їм впливати на дії уряду, знизилася з 34% до 26,5%» [27; 40].

«Ставлення до демократії. У період між 2010р. і 2021р. частка респондентів, які вважали демократію найбільш бажаним типом державного устрою, була в межах 48-56%, а тих, хто віддавав перевагу авторитарному режиму — в межах 18-24%. За даними опитування, що проводилося у вересні-жовтні 2022р., тобто після початку повномасштабної російсько-української війни, частка перших зросла до 68%, а частка других знизилася до 11,5%» [40].

«Порівняно з 2021р. істотно зросла частка респондентів, які вважають, що «Україна у майбутньому буде високорозвинутою, демократичною, впливовою європейською країною» (з 40% до 65%). З 11% до 2% зменшилося число респондентів, які вважають, що «Україна назавжди стане країною «третього світу», нерозвинутою і маловпливовою», з 5% до 1,5% — що Україна зникне як самостійна держава» [40].

«Чим молодші респонденти, тим частіше вони вважають, що «Україна в майбутньому буде високорозвинутою, демократичною, впливовою європейською країною» (частка таких зростає від 58% серед респондентів віком 60 років і старших, до 72% серед молоді віком до 30 років). Таким бачать її майбутнє 76% прихильників вступу до ЄС і лише 20% противників вступу до ЄС, серед яких майже третина бачать майбутнє України в негативному світлі — сумарна частка тих, хто вважає, що «Україна буде слаборозвинутим придатком або Заходу, або Росії», «Україна назавжди стане

країною «третього світу», нерозвинутою і маловпливовою», «Україна зникне як самостійна держава» становить 31%» [40].

Таким чином, в умовах російської військової окупації суспільство було об'єднане необхідністю боротьби із зовнішніми ворогами. Були встановлені чіткі цілі суспільного розвитку та соціальної дії, де перемога була ключовим поняттям, а українське суспільство мало чітке уявлення про координати "свій-чужий", що призвело до чіткого розуміння того, як діяти і що робити. Соціальна інтеграція та чітке визначення суспільних цілей сприяли зростанню соціального оптимізму та впевненості у завтрашньому дні. Так, порівняно з 2021 роком значно зросла частка респондентів, які вважають, що Україна в майбутньому стане високорозвиненою, демократичною та впливовою європейською країною. Особливо така думка поширена серед прихильників членства України в ЄС.

Ситуація війни посилює потребу в солідарності між громадянами - з мешканцями своїх міст, сіл, регіонів та країни в цілому, а також з Європою та світом. Громадяни України відчують набагато сильнішу спорідненість зі своїм містом (селом), регіоном та країною, ніж громадяни інших країн.

Серед соціальних інститутів українці найбільше довіряють армії, президенту, гуманітарним, благодійним, жіночим та екологічним організаціям, церкві, університетам, державним установам та міліції. Недовіру найчастіше висловлюють політичним партіям, судам, банкам, профспілкам, Народним Зборам, великим компаніям та виборам як соціальному інституту.

З початку широкомасштабного вторгнення Росії в Україну значно зріс рівень інтересу до політики, частка громадян, які вважають, що наша політична система дозволяє таким, як вони, впливати на дії влади, а також кількість людей, які беруть активну участь у діяльності гуманітарних та благодійних організацій, груп самопомоги та взаємодопомоги. Зростає кількість людей, які беруть активну участь у діяльності гуманітарних та благодійних організацій, груп самопомоги та взаємодопомоги. Участь у

волонтерських організаціях та організаціях підтримки Збройних Сил України є найвищою порівняно з іншими організаціями громадянського суспільства (по 11%). Громадянська участь у релігійних організаціях також зросла за останнє десятиліття. З початком широкомасштабної російсько-української війни зросла кількість громадян, які вважають демократію найбільш бажаним державним устроєм. За останні п'ять років зросла оцінка громадянами рівня демократії в управлінні країною. Задоволеність громадян станом політичної системи України зросла порівняно з 2020 роком, але залишається помірною. Задоволеність громадян політичною системою України тісно корелює з їхньою оцінкою демократичності управління країною, що підтверджує важливість демократії для громадян України.

РОЗДІЛ 3. ВПЛИВ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ НА СФЕРУ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ

Дослідження впливу процесу європейської інтеграції на місцеву адміністративну модель є надзвичайно актуальним з огляду на зовнішньополітичні виклики (повномасштабна російська агресія 24 лютого 2022 року) та пошук ефективних механізмів подолання кризи і забезпечення майбутньої безпеки. «Україна, як молода країна в центрі Європи, декларує демократичний шлях розвитку, забезпечення прав та свобод людини громадянина є найвищою цінністю, і головною функцією влади. Прагнення бути частиною європейського політичного та економічного простору, мати доступ до кращих напрацювань та досвіду розвинутих країн позитивно схвалене лідерами 27 країн Європи. Україна отримала статус кандидата на вступ до ЄС 23 червня 2022 р.» [39]. Умовою повної інтеграції є зміни в найважливіших сферах життя.

«Тривалий час різні міжнародні організації, громадські інституції, вчені, соціологи, представники бізнесу організовували спільні саміти з метою створення «універсального рецепту» публічного управління та ефективного функціонування державної служби. Результат багаторічних пошуків та напрацювань відображений у стратегії «Less government – more governance» (менше уряду – більше врядування). Зважаючи на чітко затверджений проєвропейський вектор розвитку, геополітичні реалії, такий принцип є актуальним для оновлення управлінської системи України» [22].

«У реаліях сьогодення інтеграційні процеси України міцно переплетені із безпековими, політичними та економічними чинниками. К. Нестеренко та М. Богатирьова вважають, що державні інституції повинні розробляти і формувати ефективну політику задля реалізації національних інтересів. Для цього необхідно нарощувати ресурсну базу та на її основі зміцнювати економічну, фінансову, науково-технічну потужність країни,

підвищувати добробут населення, сприяти культурному, моральному, інтелектуальному розвитку» [4].

Впровадження кращих європейських практик врядування в Україні тісно пов'язане з процесом децентралізації. Адміністративна реформа, по суті, відіграла важливу роль у демократичних перетвореннях в Україні. Згладжування ієрархії та "традицій" суспільного життя після розпаду Радянського Союзу і відхід від адміністративно-командної моделі створили умови для якісних перетворень у всіх сферах життя.

«На початку 2022 року на рівні місцевого самоврядування та державного адміністрування спостерігалися недоліки пов'язані з питаннями розподілу повноважень, відповідальності та ресурсів між місцевими виборними органами та місцевими органами виконавчої влади; адміністративного нагляду для забезпечення законності місцевих актів; служби в органах місцевого самоврядування; статусу та відповідальності місцевих виборних представників» [34]. Масштабна збройна агресія РФ, розпочата у лютому 2022 р. призупинила перебіг децентралізації на невизначений час.

«Розділяємо позицію В. Борщевського, О. Василиця та Є. Матвєєва, що незавершеність адміністративно-територіальної реформи загрожує зростанням в Україні інституційних диспропорцій у взаємовідносинах між органами державної влади та органами місцевого самоврядування різних рівнів. Вже сьогодні на різних рівнях владного апарату звучать заяви про доцільність згортання децентралізації та посилення владної вертикалі в довготривалій перспективі. Розподіл управлінських функцій між органами державної влади, органами місцевого самоврядування та громадськими інституціями щодо їх повноважень є недосконалим і потребує перегляду та модернізації. Негативними факторами, які блокують ефективність механізмів публічного управління в Україні залишається корупція та незлагодженість в інституційній складовій» [2].

«У рекомендаціях Європейського Союзу, щодо плану післявоєнного відновлення України зазначається, що Україна повинна рухатись шляхом чіткого розмежування на законодавчому рівні компетенції центральної та місцевої влади. Пріоритетним напрямком є зміцнення фінансової незалежності органів місцевого самоврядування» [16].

«В умовах правового режиму воєнного стану, активізації інтеграційного руху України до Європейської Спільноти, необхідності післявоєнного відновлення актуалізується потреба запровадження нової регіональної політики. Основні підходи до реалізації повинні сприяти створенню належних умов для розвитку регіонів у рамках загальнодержавних інтересів і водночас з орієнтацією на максимальне використання власних ресурсів. Важливим є залучення досвіду європейських країн, де сучасні демократичні цінності є основою для формування нової світоглядної системи» [26].

«Перспектива вступу до ЄС, глобалізація, геополітичні виклики та їх впливи на суспільно-політичні процеси в Україні вимагають удосконалення підходів до організації стратегічного публічного управління. Найголовнішою умовою для позитивних трансформації національної моделі публічного управління та швидкої інтеграції до ЄС є формування потужного інституційного механізму. Для досягнення необхідних результатів, на думку В. Сиченка та М. Лукашука, центральні органи влади повинні координувати та управляти процесами врядування. Водночас зберігається можливість для моніторингу ефективності механізмів державного управління завдяки використанню принципів прозорості та підзвітності» [7]. «Практичні кроки з вдосконалення стратегічного публічного управління наступні:

1) розроблення нормативно-правової бази; 2) підвищення якості моніторингу реалізації базових документів; 3) налагодження оптимального організаційного забезпечення публічного управління;

4) упорядкування повноважень органів публічного управління та створення чіткої системи взаємодії; 5) планування необхідних заходів для

покращення організації стратегічного публічного управління в сучасних умовах» [5].

Враховуючи вищезазначене, можна зробити висновок, що дії влади щодо впровадження реформ урядування мають бути диференційованими на різних рівнях державного управління та враховувати різну специфіку. Територіальний вимір передбачає орієнтацію на соціальні, економічні та демографічні показники конкретних територіальних одиниць.

Очевидно, що в майбутньому буде складно управляти прикордонними регіонами та адміністративно-територіальними одиницями, де активно відбуваються конфлікти.

«Задля швидкого виходу із кризового стану, необхідно об'єднати зусилля різних ланок системи публічного управління: державних інституцій, органів місцевого самоврядування та громадського сектору. Основні механізмами інституційних змін:

1) фінансовий (налагодження надійної системи фінансування заходів, передбачених у стратегічних документах і планах розвитку відповідних територій і громад);

2) соціальний (заходи з трансформації соціальних інститутів);

3) ринковий (підвищення ефективності використання наявних ресурсів)» [11]. Історично організації громадянського суспільства в Україні мали значні недоліки, а тривале перебування у складі тоталітарної держави зі спотвореною моделлю суспільних відносин негативно вплинуло на громадський сектор.

«Забезпечення можливості громадян брати участь у виробленні публічної політики, можливо лише через створення комплексної інституційної системи» [38].

У контексті європеїзації державного управління в Україні К. Нестеренко виокремлює три напрями, за якими відбуватимуться зміни. Перший - подолання невідповідності стратегій і структур державного управління процесам європейської інтеграції. Автор стверджує, що

збільшення різноманітності структур управління в процесі євроінтеграції створить належні умови для наближення національних адміністративних моделей до європейських аналогів. Другим напрямом є подолання невідповідності між обраною стратегією та чинним законодавством України.

«Необхідно комплексно адаптувати законодавство нашої країни до правових норм ЄС. До третього напрямку віднесено подоланням невідповідності кадрового сектору до сучасного стану процесу європейської інтеграції України. Зміст рекомендацій щодо подолання невідповідності кадрової політики та кадрового забезпечення сучасного стану інтеграційного процесу полягає у трансформації кадрової політики до вимог часу з урахування євроінтеграції» [4].

«Для практичного вступу до ЄС країна-кандидат повинна відповідати Копенгагенським критеріям (наявність стабільних державних інституцій, верховенство прав людини, ефективна ринкова економіка). Україна частково виконала ці критерії. Значна частина європейського права знайшла застосування у нашому законодавстві. За даними українського центру європейської політики, станом на середину 2021 року загальний процес виконання Угоди про асоціацію досягнув показника 49%» [3].

«Адаптація законодавства України до законодавства ЄС є процесом приведення національної правової системи у відповідність до правової системи Європейського Союзу, так званої «*acquis communautaire*» (надбання спільноти)» [41].

«Цей термін охоплює широкий спектр правових актів та особливості їх використання у країнах Європейського Союзу. До «надбань спільноти» належать усі рішення, що стосуються внутрішньої, зовнішньополітичної, судової і правоохоронної сфери ЄС. Впровадження зазначених стандартів у національні правові системи є однією з умов прийняття країни до ЄС» [1].

Невід'ємною частиною процесу наближення законодавства, що відбувається в рамках європейської інтеграції, є проникнення норм управління ЄС у правове поле українського державного управління;

проблемою є те, що кожна країна-член ЄС застосовує різні стандарти до національного законодавства та законодавства Співтовариства.

Існує потреба в уніфікації підходу, і національні уряди застосовують свій позитивний досвід на практиці, інкорпоруючи стандарти ЄС у національну правову базу.

«Поділяємо думку І. Грицяка, що національне законодавство у сфері державного управління завдяки інтеграційним впливам в окремих аспектах наближається до законодавства ЄС. Відтак, перед Україною, як країною-претендентом на вступ до спільноти, виникає необхідність розвивати свої системи публічного управління наближено до норм європейського врядування» [11].

Проаналізовано розвиток вітчизняної та зарубіжної правової думки та окреслено основні цілі гармонізації права України з правом ЄС:

- 1) вступ до ЄС;
- 2) адміністративна та судова реформа, утвердження верховенства права та демократизація суспільних процесів
- 3) спрощення доступу українських компаній до європейського ринку; та
- 4) залучення іноземних інвестицій. Важливою проблемою є недосконалість та неузгодженість нормативно-правових актів, що перешкоджає безперешкодній реалізації прав та обов'язків усіх суб'єктів суспільних відносин.

Ефективним способом вирішення цієї проблеми є законодавче врегулювання процесу прийняття нормативно-правових актів суб'єктами юридичного процесу. Розвиток національних правових систем відповідно до європейських стандартів має відбуватися одночасно з оновленням існуючої нормативно-правової бази та її адаптацією до правового поля Європейського Союзу. Всі гілки влади повинні співпрацювати для досягнення якісних результатів.

«Окрім зазначених факторів, важливою складовою євроінтеграційних впливів є формування нової моделі суспільних відносин. У європейських країнах основою взаємодії учасників публічної діяльності є партнерство і співробітництво. Діалог і взаємодія є основою комунікативної парадигми суб'єктів державного управління, що включає їх уявлення (як індивідуальних, так і соціальних суб'єктів) про зміст, цілі та засоби публічної діяльності. Стратегія співробітництва, що виявляється у різних галузях життєдіяльності: політиці, економіці, науці та культурі, професійній діяльності, особистому житті – є однією з умов політичної стабільності та економічного прогресу» [6].

Ефективним механізмом реалізації стратегій співпраці в сучасному інформаційному суспільстві є впровадження електронного урядування. Модернізація цієї адміністративної системи та її адаптація до сучасних потреб суспільства передбачає насамперед взаємодію між громадянами та органами влади за допомогою нових інформаційно-комунікаційних технологій. Важливою рисою електронного урядування є демократичність.

Основною метою є задоволення потреб громадян та досягнення суспільних цінностей шляхом використання переваг інформаційного суспільства.

«Запровадження інноваційних підходів у всі сфери публічного управління сприятиме подоланню корупції, бюрократії, формалізму, а відтак пришвидшенню процесу європеїзації» [24].

Наша країна зробила багато прогресивних кроків у цьому напрямку, а створений та впроваджений в Україні портал державних послуг «Дія» отримав багато позитивних відгуків за період своєї роботи, а кількість активних користувачів свідчить про успішність цього ресурсу.

«Інноваційний проект позитивно зарекомендував себе в складних умовах, зокрема, у період пандемії COVID-19 та в умовах повномасштабного військового вторгнення рф в Україну 24 лютого 2022 року. Адже обмеження мобільності громадян у таких ситуаціях не набуває критичного впливу на

результат, що є надзвичайно важливим для суспільного розвитку і ефективної управлінської діяльності» [21].

Таким чином, беручи до уваги все вищезазначене, можна зробити висновок, що інтеграційні процеси безпосередньо впливають на модель місцевого самоврядування в Україні та охоплюють широке коло організаційних, інституційних, правових, системних та суспільно-політичних питань. Нова геополітична ситуація значно збільшує інтеграційні можливості України, перспектива членства в ЄС зумовлює необхідність перегляду системи місцевого самоврядування та приведення її у відповідність до стандартів Співтовариства, а в суспільстві існує потужний запит на максимальну демократизацію та відкритість у всіх сферах суспільної діяльності.

Наслідки європеїзації є динамічними та довгостроковими. Україна здійснила низку реформ, щоб наблизити свої внутрішні стандарти до основних принципів належного врядування, які є умовою членства в ЄС для країн-кандидатів на вступ до нього, оскільки вони повинні повністю відповідати різним критеріям.

Основними напрямками адміністративної реформи є

1) комплексне впровадження концепції "належного врядування" в адміністративну практику та безумовне і системне впровадження і дотримання всіх принципів;

2) стратегічна система державного управління з урахуванням зовнішньополітичного курсу та необхідності подолання внутрішньої кризи, спричиненої збройною агресією Російської Федерації;

3) наближення вітчизняного законодавства до європейської системи "à la communautaire";

4) заходи із забезпечення інституційної стабільності та завершення процесу децентралізації;

5) створення сприятливих умов для становлення "à la communautaire".

Практична реалізація запропонованих заходів ускладнюється тим, що Україна перебуває у стані війни, а повернення до мирного життя є головною передумовою якісної трансформації державного управління та наближення до європейських стандартів належного врядування.

ВИСНОВКИ

Для того, щоб реформувати політичну систему України і, відповідно, державне управління, бажано виділити три сфери в суспільстві. Це соціальна інтеграція, управління конфліктами та забезпечення громадської підтримки політичних рішень. Важливо актуалізувати загальні тенденції європейського політичного процесу, такі як централізація і децентралізація, політичний діалог і конфлікт, сталий розвиток і криза.

Водночас необхідно говорити про існування інтегрованої європейської системи державного управління. Ця система характеризується вертикальними та горизонтальними зв'язками на наднаціональному, національному, регіональному та місцевому рівнях. Така система характеризується структурованістю політичних систем європейських країн, динамічним розвитком політичних інститутів, правовим регулюванням діяльності державних інститутів, гарантованістю законодавчої, виконавчої, адміністративної та судової влади, досвідом партійної демократії та "партійного плюралізму", що реалізується на всіх рівнях управління через принципи субсидіарності та пропорційності.

Щодо перспектив адміністративної реформи в Україні, то насамперед необхідно продовжити розвиток системи правових і соціальних засад ефективного функціонування державної служби та її службовців, гармонізувати систему державної служби України зі стандартами Європейського співтовариства, створити систему чіткої регламентації надання публічних послуг органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування.

Результатом реалізації заходів зі створення моделі державної служби стане формування стратегічного бачення системи державної служби в Україні, удосконалення системи управління державною службою, нормативно-правової бази державної служби, встановлення єдиних

стандартів якості послуг на державній службі та в органах місцевого самоврядування та їх впровадження в державних установах. Створено механізми для забезпечення їх впровадження в державних установах.

Важливим фактором, що трансформує політичний простір в Україні сьогодні, є зміна самого українського суспільства після війни. Українці вимагають швидких реформ і плекають радикальні надії на "нову" повоєнну Україну, вільну від олігархії, корупції та неефективної бюрократії. Відкритість, конкуренція, лібералізація, демократія та розвиток інститутів громадянської участі є необхідними умовами для європейської та євроатлантичної інтеграції України. Згідно з соціологічними опитуваннями, це також є найближчою метою для більшості українців.

Таким чином, в умовах російської військової окупації суспільство об'єднане необхідністю боротьби із зовнішніми ворогами. Поставлені чіткі цілі суспільного розвитку та соціальної дії, для яких перемога є важливим поняттям. Українське суспільство має чітке уявлення про "свій і чужий" у системі координат, що призводить до чіткого розуміння того, як діяти і що робити. Соціальна інтеграція та чітке визначення суспільних цілей сприяють більшому соціальному оптимізму та впевненості в завтрашньому дні. Так, порівняно з 2021 роком значно зросла частка респондентів, які вважають, що Україна в майбутньому буде високорозвиненою, демократичною та впливовою європейською країною. Така думка особливо поширена серед прихильників членства України в ЄС.

Ситуація війни посилює потребу в солідарності між громадянами - з мешканцями своїх міст, сіл, регіонів та країни в цілому, а також з Європою та світом. Громадяни України відчують значно сильніші родинні зв'язки зі своїми містами (селами), регіонами та країною, ніж громадяни інших країн.

Серед соціальних інститутів громадяни України найбільше довіряють армії, президенту, гуманітарним, благодійним, жіночим та екологічним організаціям, церкві, університетам, державним установам та міліції. Недовіру найчастіше висловлюють політичним партіям, судам, банкам,

профспілкам, Народним Зборам, великим компаніям та виборам як соціальному інституту.

З початку масового вторгнення Росії в Україну значно зріс рівень інтересу до політики, частка громадян, які вважають, що наша політична система дозволяє таким, як вони, впливати на дії влади, а також кількість людей, які беруть активну участь у діяльності гуманітарних та благодійних організацій, груп самодопомоги та взаємодопомоги. Також зросла кількість людей, які беруть активну участь у діяльності гуманітарних та благодійних організацій, груп самодопомоги та взаємодопомоги. Участь у волонтерських організаціях та організаціях підтримки Збройних Сил України є найвищою порівняно з іншими організаціями громадянського суспільства (по 11%). Громадянська участь у релігійних організаціях також зросла за останнє десятиліття. З початком широкомасштабної російсько-української війни зросла кількість громадян, які вважають демократію найбільш бажаним державним устроєм. За останні п'ять років зросла оцінка громадянами рівня демократії в управлінні країною. Задоволеність громадян політичною системою України зросла порівняно з 2020 роком, але залишається помірною. Задоволеність громадян політичною системою України тісно корелює з їхньою оцінкою демократичності управління країною, що підтверджує важливість демократії для громадян України.

З вищесказаного можна зробити висновок, що інтеграційний процес має безпосередній вплив на модель державного управління в Україні та охоплює широке коло організаційних, інституційних, правових, інституційних та соціально-політичних питань. Нова геополітична ситуація значно збільшує інтеграційні можливості України, перспектива членства в ЄС зумовлює необхідність перегляду системи управління країною та приведення її у відповідність до стандартів Співтовариства, існує потужний суспільний запит на максимальну демократизацію та відкритість у всіх сферах суспільної діяльності.

Наслідки європеїзації є динамічними та довгостроковими. Україна здійснила низку реформ, щоб наблизити свої внутрішні стандарти до основних принципів належного врядування, але вступ до ЄС обумовлений повною відповідністю країн-кандидатів низці критеріїв.

Основними напрямками реформ у сфері державного управління є

1) Всебічне впровадження концепції належного врядування в управлінську практику та систематичне застосування і моніторинг усіх принципів, що не викликають сумнівів;

2) реформування стратегічної адміністративної системи з урахуванням зовнішньополітичного курсу та необхідності подолання внутрішньої кризи, спричиненої збройною агресією Російської Федерації; та

3) наближення національного законодавства до європейського "acquis communautaire"; та

4) вжити заходів для забезпечення стійкості системи та завершення процесу децентралізації

5) Налагодити діалог і співпрацю між органами державної влади та організаціями громадянського суспільства, створити сприятливі умови для розвитку електронного урядування.

Практична реалізація запропонованих заходів ускладнюється тим, що Україна перебуває в стані війни і повернення до мирного життя є головною передумовою якісної трансформації державного управління та наближення справедливого врядування до європейських стандартів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. «Acquis communautaire»: європейська правнича термінологія. Юридичний факультет ЧНУ ім. Ю Федьковича. URL: <https://law.chnu.edu.ua/acquis-communautaire-yevropeiska-pravnycha-terminolohiia/>
2. Borshchevskyi V. V., Vasylytsia O. B., Matvieiev Y. E. Public management under martial law: institutional transformations, strategic planning and development mechanisms. States and regions. series: public administration. 2022. No. 2. P. 30–35. URL: <https://doi.org/10.32840/1813-3401.2022.2.5>
3. Linnik Y. European vector of ukraine – prospects of eu accession. The formation and peculiarities of the implementation of the european union’s eastern policy. 2022. P. 182–191. URL: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-224-1-13>
4. Nesterenko K., Bohatyrova M. Reforming of public administration in Ukraine in the context of the European integration. Lex portus. 2019. No. 6. URL: <https://doi.org/10.26886/2524-101x.6.2019.4>
5. Pastukh K. V. Strategic public management in the conditions of European integration. Public administration and customs administration. 2022. P. 99–103. URL: <https://doi.org/10.32782/2310-9653-2022-spec.16>
6. Rachynska O. Communicative partnership as a mechanism for optimizing communicative interaction in public administration. Public administration and local government. 2020. Vol. 45, no. 2. P. 135–145. URL: <https://doi.org/10.33287/102029>
7. Sychenko V. V., Lukashuk M. V. Transformation of public administration in global and european integration dimensions. «Scientific notes of taurida V.I. vernadsky university», series «public administration». 2022. No. 5. P. 89–94. URL: <https://doi.org/10.32782/tnu-2663-6468/2022.5/14>

8. Акт проголошення незалежності України від 24 серп. 1991 р. Відом. Верховної Ради України. 1991. № 38. Ст. 502.
9. Баштанник В. Трансформація державного управління в контексті європейських інтеграційних процесів. Дніпро : ДРІДУ НАДУ, 2010. 390 с.
10. Будник М. А. Концептуально-методологічні аспекти реформування системи державного управління в Україні [Електронний ресурс] / М. А. Будник // Держ. упр.: теорія та практика. – 2007. – № 2. – Режим доступу : <http://www.academy.gov.ua/ej6/txts/07bmaduu.htm>. – Назва з екрана.
11. Грицяк І. А. Гармонізація чи наближення національного законодавства у сфері державного управління з *acquis communautaire*?. Міжнародне економічне співробітництво України (правові проблеми) : матеріали Міжнар. науково-практ. конф., м. Київ, 18 листоп. 2004 р. Київ, 2004. С. 149–158.
12. Декларація про державний суверенітет України. Відом. Верховної Ради УРСР. 1990. № 31. Ст. 429.
13. Державне управління : підручник : у 2 т. / Нац. акад. держ. упр. при Президентові України ; ред. кол. : Ю. В. Ковбасюк (голова), К. О. Ващенко (заст. голови), Ю. П. Сурмін (заст. голови) та ін. К. ; Дніпропетровськ : НАДУ, 2012. Т. 1. с. 564
14. Деякі питання реформування державного управління України: Розпорядження Кабінету Міністрів України; Стратегія, План, Заходи від 24.06.2016 № 474-р. База даних «Законодавство України». (редакція від 24.06.2016) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/474-2016-%D1%80/ed20160624#Text>
15. Динник І. П. Механізми розвитку та функціонування держави у сучасному світі. Державне управління: удосконалення та розвиток. 2021. № 6. – URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=2086>

- 16.Європейський Союз надав висновки та рекомендації щодо плану відновлення України в частині місцевого самоврядування. Децентралізація в Україні. URL: <https://decentralization.gov.ua/news/15582>
- 17.Загурська-Антонюк В. Ф. Сучасні тенденції децентралізації державної влади та їх реалізація в Україні. Державне управління: удосконалення та розвиток. 2019. № 2. URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=1391>
- 18.Коліушко І.Б. Виконавча влада та проблеми адміністративної реформи в Україні : монографія. Київ, 2002. 260 с.
- 19.Кольченко С. П. Становлення національної державності України : автореф. дип. роботи на здобуття освітнього ступеня «магістр»: спец. 081 «Право» / С. П. Кольченко , ЧНУ ім. Петра Могили. - Миколаїв, 2021. - 16 с.
- 20.Конституція України від 28.06.1996 р. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>.
- 21.Кормич Л. І. Складові інституційно-правового механізму електронної демократії в сучасній Україні та їх значення для безпеки суспільства. Європейський вибір України, розвиток науки та національна безпека в реаліях масштабної військової агресії та глобальних викликів ХХІ століття» (до 25-річчя національного університету «одеська юридична академія» та 175-річчя одеської школи права) : у 2 т. : матеріали Міжнар. науково-практ. конф., м. Одеса, 17 черв. 2022 р. Одеса, 2022. С. 179–182.
- 22.Корнута Л. М. Особливості реалізації принципів сучасного врядування та принципів державної служби в умовах євроінтеграції. Правові та інституційні механізми забезпечення розвитку України в умовах європейської інтеграції : матеріали Міжнар. науково-практ. конф., м. Одеса, 18 трав. 2018 р. Одеса, 2018. С. 45–47.

- 23.Лесик О.В. Вітчизняна система державного управління: становлення та моделі розвитку. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.
URL: http://www.oridu.odessa.ua/8/4/doc/dis_les.pdf
- 24.Малімон В. І. Комунікативні технології в публічному управлінні: навчально-методичні матеріали. Івано-Франківськ : ІФОЦППК, 2018. 51 с.
- 25.Мовчанюк А.В. Соціально-економічні аспекти розвитку сільських територій в умовах децентралізації влади. Східна Європа. 2017. № 2. С. 193–196.
- 26.Морозова О. С. Розвиток публічного управління в контексті євроінтеграції: регіональний аспект. Таврійський науковий вісник. Серія : економіка. 2020. № 1. С. 169–177. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/tnven_2020_1_23.
- 27.Національний інститут стратегічних досліджень. Електронний ресурс. Назва з екрану: <https://niss.gov.ua/pro-instytut>
- 28.Нижник Н. Проблеми змісту державно-управлінських відносин та фактори його соціальної обумовленності. Вісн. УАДУ. 1996. № 2. С. 102–113.
- 29.Політичні трансформації сучасного суспільства: колективна монографія / за наук. редакцією Т. Шаравари. Київ : Видавництво Ліра-К, 2021. 216 с.
- 30.Про відновлення довіри до судової влади : Закон України від 08 квітня 2014 року № 1188-18. Відомості Верховної Ради. 2014. № 23. Ст. 870.
- 31.Про державну службу : Закон України від 10 грудня 2015 р. № 889-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/889-19>
- 32.Про забезпечення права на справедливий суд : Закон України від 12 лютого 2015 року № 192–19. Відомості Верховної Ради. 2015. № 18. № 19. Ст. 132.
- 33.Про зміни і доповнення Конституції УРСР у зв'язку з вдосконаленням системи державного управління : Закон УРСР від 21 травня 1991 р. №

1048. Відомості Верховної Ради УРСР. 1991. № 26. Ст. 294. 5. Про Кабінет Міністрів України : Закон України від 07 жовт. 2010 р. № 2591-VI. Офіц. вісн. України. 2010. № 79. С. 8. Ст. 2792.
34. Рекомендації стосовно формування політики з питань Плану відновлення місцевого самоврядування від наслідків війни. Рада Європи Посилення доброго демократичного врядування і стійкості в Україні. URL: http://www.slg-coe.org.ua/wp-content/uploads/2022/07/CEGG-PAD-on-Ukraine-Recovery-Strategy-in-LSG-area_UKR_FINAL.pdf.
35. Реформа системи державного управління та місцевого самоврядування в Україні: стан, виклики, перспективи здійснення : наук. доп. / авт. кол. ; за заг. ред. Куйбіди В. С.. – Київ : НАДУ, 2018. – 180 с.
36. Стратегія реформування державного управління України до 2021 року : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 18 грудня 2018 р. № 1102-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/ru/474-2016-%D1%80>
37. Стратегія сталого розвитку «України – 2020» : Указ Президента України від 12 жовтня 2015 р. № 5/2015 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5/2015>
38. Телешун С., Ситник С., Рейтерович І. Публічна політика в Україні: генерація нових смислів управління в контексті світових викликів (досвід євроінтеграції). Глобалізований світ : випробування людського буття Міжнародна науково-теоретична конференція : матеріали Міжнар. науково-практ. конф., м. Житомир, 6 жовт. – 7 лют. 2023 р. Житомир, 2017. С. 12–18.
39. Україна отримала статус кандидата на членство в ЄС. <https://www.kmu.gov.ua/>. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/ukrayina-otrimala-status-kandidata-na-chlenstvo-v-yes>.
40. Український центр економічних і політичних досліджень ім. О. Розумкова. Електронний ресурс. Назва з екрану: https://razumkov.org.ua/images/journal/NSD189-190_2022_ukr.pdf

- 41.Хомяк О. В. Адаптація законодавства України до законодавства європейського союзу. Авіація, промисловість, суспільство : матеріали ІІІ міжнар. наук.-практ. конф : матеріали Міжнар. науково-практ. конф., м. Кременчук, 12 трав. 2022 р. Харків, 2022. С. 633–635.